

Percepcija, stavovi i znanje studenata socijalne pedagogije o trgovanju ljudima

---

Lukić, Mia

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:624761>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-24**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Education and Rehabilitation Sciences - Digital Repository](#)

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

Percepcija, stavovi i znanje studenata socijalne pedagogije o trgovanju ljudima

Mia Lukić

Zagreb, rujan, 2016.

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

Percepcija, stavovi i znanje studenata socijalne pedagogije o trgovanju ljudima

Mia Lukić

Prof.dr.sc. Irma KovčoVukadin

Zagreb, rujan, 2016.

Izjava o autorstvu rada

Potvrđujem da sam osobno napisala rad „*Percepcija, stavovi i znanje studenata socijalne pedagogije o trgovanju ljudima*“ i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima jasno su označeni kao takvi te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Mia Lukić

Zagreb, rujan, 2016.

Sažetak

Naslov rada: Percepcija, stavovi i znanje studenata socijalne pedagogije o trgovanju ljudima

Studentica: Mia Lukić

Mentorica: Prof. dr.sc.Irma KovčoVukadin

Socijalna pedagogija/ modul odrasli

Sažetak:

Glavni cilj ovog istraživanja je utvrditi percepciju, znanje i stavove studenata Socijalne pedagogije Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta o trgovanju ljudima. Specifičan cilj istraživanja usmjeren je na utvrđivanje razlika među studentima s obzirom na razinu studijskog programa te slušanje o trgovanju ljudima tijekom studija. Podaci su se prikupljali metodom olovka- papir tijekom travnja i svibnja 2016. godine. Rezultati su pokazali kako postoji statistički značajna razlika među studentima obzirom na razinu studijskog programa te da postoji statistički značajna razlika među studentima koji su tijekom studija slušali o trgovanju ljudima.

Ključne riječi: *trgovanje ljudima, studenti, socijalna pedagogija*

Summary

Title: Perception, Attitudes and Knowledge of Social Pedagogy Students Towards Human Trafficking

Student: Mia Lukić

Mentor: Prof. dr.sc. Irma Kovčović

Social pedagogy/Adults

Summary:

The main goal of this research was to establish the perception, attitudes and knowledge of social pedagogy students in the Faculty of Educational and Rehabilitation Sciences towards human trafficking. Specific goal of the research was to determine the differences between the students regarding their study level, as well as determining the differences between those students who have learned about human trafficking during the study and those who haven't. The data was collected with paper-pen method, during the months of April and May 2016. Results showed statistically valuable difference between the students regarding their study level, as well as between those who have learned about human trafficking during their study.

Keywords: *human trafficking, students, social pedagogy*

Sadržaj

1. UVOD	
1.1. Trgovanje ljudima	1
1.2. Opseg trgovanja ljudima u svijetu i Hrvatskoj	5
1.3. Uloga socijalnih pedagoga u suzbijanju trgovanja ljudima	9
1.4. Definiranje percepcije, znanja i stava	10
1.5. Prikaz istraživanja o znanju, percepciji i stavovima prema trgovanju ljudima	12
2. PROBLEMI I CILJEVI ISTRAŽIVANJA	17
3. METODA	18
3.1. Sudionici	18
3.2. Instrument	18
3.3. Postupak provođenja istraživanja	19
4. REZULTATI	20
5. DISKUSIJA	30
6. ZAKLJUČAK	36
7. LITERATURA	38

1. UVOD

1.1. Trgovanje ljudima

Trgovanje ljudima je kazneno djelo koje spada pod djelovanje organiziranog kriminala. Organizirani kriminal podrazumijeva da unutar kriminalne organizacije postoje jasna pravila i struktura, kao i hijerarhija među počiniteljima. Zbog ustrojstva organiziranih kriminalnih grupa teško je doći do njihovih žrtava, a još teže do počinitelja. Počinitelji trgovanja ljudima (engl. *traffickers*), su iznimno motivirani u obavljanju kriminalnih aktivnosti koje se tiču ovog kaznenog djela zbog velikog financijskog profita s jedne strane i niskog rizika od otkrivanja, procesuiranja te sankcioniranja s druge strane.

Trgovanje ljudima predstavlja suvremeni oblik ropstva koje uključuje cijeli niz kaznenih dijela, a može realizirati na području jedne ili više država te uključuje sve veći broj mladih žrtava (KovčoVukadin, Jelinić, 2003). Trgovanje ljudima je specifično kazneno djelo koje na najgrublji način povrjeđuje pravo pojedinca na život i dostojanstvo. Dvije institucije čiji je rad značajan u području problema trgovanja ljudima su Vijeće Europe i Ujedinjeni narodi. U okviru Ujedinjenih naroda donesen je „Protokol o prevenciji, suzbijanju i kažnjavanju trgovanja ljudima, posebno ženama i djecom“, poznatiji pod nazivom „Palermo protokol“. To je prvi međunarodni dokument koji je definirao pojam trgovanja ljudima. Palermo protokol definira trgovanje ljudima kao: „ a) *regrutiranje, transport, organiziranje prijelaza, skrivanje ili prihvata osoba te prijetnjom ili upotrebom sile ili drugih oblika prinude, otmicom, prijevarom, lukavštinom, zlouporabom ovlasti ili položaja ranjivosti ili davanjem odnosno primanjem novca ili usluga dobivanje pristanka osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom u svrhu eksploatacije. Eksploatacija uključuje najmanje eksploataciju prostitucijom osoba ili druge oblike seksualne eksploatacije, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili radnje slične ropstvu, samovoljno podčinjavanje ili odstranjivanje organa; b) Privola žrtve trgovanja ljudima na namjeravano iskorištavanje iz stavka a) neće se uzimati u obzir tamo gdje je bilo korišteno bilo koje sredstvo iz stavka a); c) Vrbovanje, prijevoz, transfer, pružanje utočišta ili prihvata nekog djeteta u svrhu izrabljivanja smatrat će se „trgovanjem osoba“ čak ako to ne uključuje bilo koje sredstvo iz stavka a) ovog članka; d) „Dijete“ označava bilo koju osobu mlađu od 18 godina.“ (Matak, Vargek, 2012)*

Prema navedenoj definiciji je jasno da je trgovanje ljudima kompleksno kazneno djelo koje se sastoji od više kaznenih aktivnosti. To je vidljivo i u samom procesu kaznenog djela trgovanja

ljudima. Trgovanje ljudima može se podijeliti na tri faze procesa (KovčoVukadin, Jelinić, 2003) :

1. Vrbovanje žrtve u zemlji porijekla,
2. Prijevoz žrtve do destinacijske države,
3. Iskorištavanje žrtve u zemlji odredišta.

Prva faza je vrbovanje žrtve u zemlji porijekla. Ova faza uključuje pronalaženje žrtve i regrutaciju žrtve u lanac trgovanja ljudima. Kovčo (2004), navodi tri poznata načina na koji počinitelji to rade, a to su otmica, potpuna prijevara te djelomična prijevara. Kada se radi o otmici, žrtva nema nikakvu kontrolu, niti je uključena u proces regrutacije u lanac trgovanja ljudima. Počinitelji to mogu napraviti omamljivanjem žrtve raznim opojnim sredstvima, ali i samom primjenom sile, posebno ukoliko se radi o osobi slabijoj od njih. U slučaju djelomične prijevare žrtva ima ulogu u ulasku u lanac trgovanja ljudima iako toga nije svjesna. Djelomična prijevara se događa kada se osoba svjesno prijavljuje na određeni posao (npr. prostitucija, građevinski radnik), ali nije pristala na uvjete koji su joj nametnuti. U tom slučaju osoba stvarno obavlja posao za koji se prijavila, ali bez ikakvih prava, ne prima plaću, ne može se vratiti obitelji te je u dužničkom i ropskom odnosu s počiniteljem. Kada je riječ o potpunoj prevari, osoba se prijavljuje za posao npr. tajnice, kućne pomoćnice, prodavačice, građevinskog radnika, no dolaskom u zemlju odredišta ne obavlja taj posao, već je počinitelji uključuju u prostituciju, prisilni rad ili neku od aktivnosti iskorištavanja za koju je vrbovana.

Po dostupnim podacima raznih izvještaja, žrtve su najčešće mlade djevojke iz manje urbanih područja u kojima prevladava nezaposlenost i siromaštvo. Najčešće se radi o niskom obrazovnom statusu žrtve te nepoznavanju stranih jezika. Često se radi i o djevojkama koje dolaze iz razorenih obitelji, koje su bile izložene obiteljskom nasilju i drugim oblicima zlostavljanja. U želji da pobjegnu od lošeg načina života te da poboljšaju kvalitetu življenja, prijavljuju se na razne poslove za koje smatraju da mogu obavljati (najčešće slabo plaćeni poslovi), bez provjeravanja gdje i kako idu te pod kojim uvjetima. Kod razloga zašto se osobe odlučuju na potragu za boljim životom i tako nesvjesno upadnu u lanac trgovanja ljudima, govore nam faktori privlačenja te faktori odbijanja (tzv. „push“ i „pull“ faktori). „Pull“ faktori su oni koji potiču osobu na promjenu, odnosno privlače osobu boljim uvjetima od onih u kojim osoba trenutno živi. „Pull“ faktori koje je objavio Europol (2011), uključuju: bolji životni standard, veće prilike za edukaciju, manje nasilja ili diskriminacije, bolje prilike za

posao, potreba za jeftinom radnom snagom, potreba za seksualnim uslugama u komercijalne svrhe, bolje plaćeni poslovi i bolji uvjeti rada, potreba za radnicima unutar seksualne industrije, postojanje oformljenih migrantskih zajednica. „Push“ faktori su oni koji osobu odbijaju, odguruju od trenutne životne situacije u kojoj se nalazi. U „push“ faktore spadaju: visoka nezaposlenost, diskriminacija na tržištu rada, nemogućnost poboljšanja životnog standarda, spolna ili etnička diskriminacija, siromaštvo, nasilje, povreda ljudskih prava, raspad socijalne infrastrukture, nepovoljni uvjeti za život u smislu prirodnih katastrofa ili rata (Europol, 2011¹).

Druga faza je prijevoz žrtve do destinacijske države. Kod prijevoza žrtve do destinacijske države treba imati na umu da to ne mora uvijek biti prijevoz preko granice, što znači da žrtva tako ostaje u zemlji porijekla. Kada govorimo o prijevozu preko granice on može biti legalan ili ilegalan, a žrtva može proći i nekoliko tranzitnih država. Prijevoz žrtve trgovanja ljudima može se obaviti unutar aktivnosti organiziranog kriminala ili putem individualnih posrednika. Kada se radi o prijevozu osoba u sklopu organiziranog kriminala, radi se o pojedincima koji su zaposleni unutar kriminalne organizacije kao prijevoznici te koji su u stalnom kontaktu s ostalim pojedincima uključenim u kazneno djelo. S druge strane, kada govorimo o individualnom prijevozniku, govorimo o pojedincu koji prijevozom osoba zarađuje za život. Taj pojedinac nije dio kriminalne organizacije te se njegov odnos sa žrtvom prekida u trenutku kada je preveze do dogovorenog odredišta. Odnos žrtve trgovanja ljudima i individualnog prijevoznika je sličan onome kojeg imaju krijumčari s prevoženim imigrantima.

Treća faza procesa trgovanja ljudima je iskorištavanje u zemlji odredišta. Kodove faze bitno je napomenuti da žrtva u destinacijsku državu može ući i legalno i ilegalno. Kod prelaska državnih granica žrtva može imati sve potrebne dokumente koji joj se oduzimaju u trenutku kada stigne na završno odredište. Čin oduzimanja osobnih dokumenata je jedan od prvih načina uspostavljanja kontrole nad žrtvom. U ovom kaznenom djelu postoji više načina iskorištavanja žrtve. U posljednjem Izvješću o trgovanju ljudima (Trafficking in Persons Report, 2015), navode se sljedeći načini iskorištavanja: prostitucija, dječja prostitucija (žrtve ispod 18 godina), radno iskorištavanje, radno iskorištavanje djece, kućno ropstvo, iskorištavanje djece u svrhu regrutacije i pripreme da budu vojnici (child soldiers).

---

¹Preuzeto s internetske stranice posjećeno <https://www.europol.europa.eu> 1.lipnja 2016.

Kada govorimo o trgovanju ljudima i općenito o prijevozu žrtava od jedne do druge destinacije, nužno je naglasiti razlikovanje kaznenog djela trgovanja ljudima od kaznenog djela ilegalnog prijevoza preko državne granice (krijumčarenje). Za razlikovanje ova dva kaznena djela potrebno je razlikovati tri osnovne karakteristike: prijelaz državne granice, trajanje odnosa žrtve i počinitelja te zaštitni objekt. Kod krijumčarenja uvijek se radi o ilegalnom prelasku državne granice, dok kod trgovanja ljudima, kao što je i prije spomenuto, žrtva ne mora prijeći državnu granicu. Što se tiče trajanja odnosa, kod krijumčarenja ljudi, odnos krijumčarene osobe s krijumčarom prestaje nakon prijevoza na željenu destinaciju, dok se kod trgovanja ljudima odnos žrtve s počiniteljima nastavlja i nakon prijelaza granice, dapače iskorištavajući odnos žrtve i počinitelja tek tada počinje (Kovčo Vukadin, Jelinić, 2003). Kod trgovanja ljudima, žrtva je u konstantnom odnosu s počiniteljima, a prekid tog odnosa nastupa samo onda kada žrtva umre ili uspije pobjeći. Kod trgovanja ljudima zaštitni je objekt pojedinac, dok je kod kaznenog djela krijumčarenja ljudima zaštitni objekt državna granica. Jednostavnije rečeno, kod kaznenog djela trgovanja ljudima čini se zločin protiv pojedinca, dok se kod kaznenog djela krijumčarenja čini zločin protiv države. Još jednu bitnu razliku između ova dva kaznena djela navodi Bjelica (2001; prema Belušić i sur., 2006), koja se odnosi na pristanak osobe. Krijumčarenje ljudima, iako se najčešće događa u opasnim i ilegalnim okolnostima, odnosi se na osobe koje su svjesno dale svoj pristanak u činjenju kaznenog djela, dok trgovanje ljudima ne uključuje pristanak, ili je taj pristanak dobiven prijevarom, prisilom ili zlostavljanjem.

Zbog prirode ovog kaznenog djela nemoguće je utvrditi točan broj žrtava. Žrtve trgovanja ljudima nekad nisu ni svjesne da su žrtve kaznenog djela, pa samim time ne prijavljuju kazneno djelo. U drugim slučajevima, počinitelji se služe vrlo snažnim mehanizmima kontrole koji uključuju prijetnje samoj žrtvi i njihovim obiteljima, primjenjivanje fizičke sile, različite oblike zlostavljanja uključujući seksualno, stoga se žrtva boji suprotstaviti počinitelju bijegom, prijavom policiji ili na bilo koji drugi način koji bi nju ili njenu obitelj doveo u opasnost. Također, počinitelji često koriste opojna sredstva kako bi uspostavili kontrolu nad žrtvom (Veber, Koštić, 2011). Takav način kontroliranja žrtve se najčešće koristi prilikom vrbovanja žrtve. Počinitelji prvenstveno koriste opojna sredstva zbog stanja šoka u kojem se žrtva nalazi nakon što shvati da je obmanjena, kako bi ju stavili pod kontrolu, ali i kako bi što prije počela raditi posao za koji je regrutirana. Zbog nehumanih uvjeta u kojima se nalaze, stalnog zlostavljanja i potlačivanja, žrtve se nerijetko i same

odlučuju na uzimanje nekih psihoaktivnih tvari kako bi mogle izdržati fizičke, psihičke i emocionalne izazove kojima su svakodnevno izložene.

Posljedice za žrtve trgovanja ljudima su mnogobrojne i različite, a obuhvaćaju emocionalne, psihičke i fizičke traume. Jedna od posljedica uključuje i nepovjerenje prema bilo kome, uključujući službene osobe (npr. policajci, socijalni radnici, socijalni pedagozi) i to je još jedan razlog zbog kojeg je prijavljivanje ovog kaznenog djela, od strane žrtava, otežano.

1.2. Opseg trgovanja ljudima u svijetu i Hrvatskoj

Iako ne postoje točne brojke koje govore o žrtvama trgovanja ljudima, postoje procjene nekih organizacija koje se bave suzbijanjem trgovanja ljudima na godišnjoj razini. Organizacija „Walk Free“ (Walk Free Foundation), objavila je na svojoj službenoj stranici rezultate istraživanja o procijeni broja žrtava trgovanja ljudima za 2016. godinu koja se kreće oko 45.8 milijuna žrtava u 168 zemalja svijeta. Države koji imaju najveću prevalenciju žrtava trgovanja ljudima s obzirom na veličinu populacije su Sjeverna Koreja, Katar, Indija, Uzbekistan i Kambodža. Države koje prema njihovim podacima imaju najviše žrtava trgovanja ljudima su Indija, Kina, Pakistan, Bangladeš i Uzbekistan, dok su države s najmanjim brojem žrtava Luksemburg, Irska, Norveška, Danska, Švicarska, Austrija, Švedska, Belgija, Novi Zeland i Australija te SAD i Kanada.²

Međunarodna organizacija rada (International Labour Organization – ILO, 2016) procjenjuje da se u području prisilnog rada nalazi 21 milijun žrtava trgovanja ljudima, od kojih su 11.4 milijuna žene i djevojčice, a 9.5 milijuna muškarci i dječaci. Prema podacima iste organizacije, otprilike 19 milijuna žrtava je iskorištavano od strane pojedinaca ili organizacija, dok je njih 2 milijuna iskorištavano od strane organiziranih kriminalnih skupina. Od tih 19 milijuna koje iskorištavaju pojedinci ili organizacije, procjenjuje se da je 4.5 milijuna žrtava iskorištavano u području pružanja seksualnih usluga.³

Svake godine Američka vlada objavljuje Izvještaj o trgovanju ljudima („Trafficking in Persons Report –TIP) po pojedinim državama. Prema podacima iz Izvješća o trgovanju ljudima (TIP, 2016) Hrvatska je zemlja porijekla, tranzita i odredišta. Prema izvještaju, žrtve

---

²Podaci dostupni na internet stranici <http://www.globalslaveryindex.org/findings> (posjećeno 18. lipnja 2015.)

³Podaci dostupni na internet stranici <http://www.ilo.org/global/topics/forced-labour/lang--en/index.htm> (posjećeno 18. lipnja 2015.)

su najčešće žene i djeca iskorištavani u svrhu prostitucije te muškarci, žene i djeca iskorištavani u svrhu prisilnog rada u području agrikulture. U svakom godišnjem izvješću svaka zemlja se svrstava u „redove“ („TIER“), koji objašnjavaju u kojoj se mjeri određena zemlja pridržava minimalnih standarda za suzbijanje trgovanja ljudima. Hrvatska je do 2013. godine bila zemlja prvog reda (TIER 1), što znači da se u potpunosti pridržavala propisanih minimalnih standarda za suzbijanje trgovanja ljudima. Međutim, 2013. godine Hrvatska je svrstana u zemlje drugog reda (TIER 2), gdje se nalazi i danas. Kada država spada u drugi red to znači da ne ispunjava sve minimalne standarde, no vlasti te države ulažu značajne napore da ih ostvare.

Minimalni standardi koje država potpisnica treba ispunjavati su⁴:

1. Zakonodavstvo države bi trebalo zabraniti sve oblike trgovanja ljudima i kazniti takva kaznena djela.
2. Zakonodavstvo države treba za kazneno djelo trgovanja ljudima (posebice u situacijama kada je korištena sila, prevara, prisila; ako je žrtva dijete ili se radi o djelu koje obuhvaća silovanje, otmicu ili smrt žrtve) propisati kaznu koja je proporcionalna teškim kaznenim djelima, npr. nasilnom spolnom odnosu.
3. Zakonodavstvo države trebalo bi propisati kaznu koja je dovoljno stroga da odvraći počinitelja te da proporcionalno odgovara težini tog kaznenog djela
4. Država bi trebala poduzimati ozbiljne i neprekidne napore u eliminiranju različitih oblika trgovanja ljudima.

U izvješću iz 2013. godine stoji da Hrvatska, iako službeno ima prikladno uspostavljenu strukturu za suzbijanje trgovanja ljudima, njena aktivnost je stagnirala te nije u potpunosti implementirana. Također, sredstva za financiranje podrške žrtvama trgovanja ljudima su uskraćena, a Nacionalni odbor za suzbijanje trgovanja ljudima se sastao jednom u dvije godine. Nadalje, iako postoje indikacije da je broj žrtava u tom razdoblju porastao, Hrvatska ne bilježi porast identificiranih žrtava. Još jedan razlog zbog kojeg je Hrvatska oslabila u svojim naporima u suzbijanju trgovanja ljudima jesu premale kazne za počinitelje kaznenih djela koje uključuju trgovanje ljudima (TIP, 2013).

---

⁴Podatak uzet sa internetske stranice Ministarstva vanjskih poslova SAD-a <http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/2011/164236.htm> (preuzeto 1.lipnja 2015.)

Izvješće iz 2015. godine bilježi porast u osudama počinitelja trgovanja ljudima, no naponi kaznenopravnih tijela su neprimjerene s obzirom na veličinu problema što je vidljivo u malim kaznama za počinitelje. Iako vlasti Republike Hrvatske bilježe porast identificiranih žrtava, stručnjaci smatraju da je taj broj daleko manji od stvarne brojke. U naporima da se uspješno bori u suzbijanju trgovanja ljudima, Hrvatska vlada je organizirala nekoliko preventivnih kampanja u svrhu osvještavanja rizičnih populacija, uključujući mlade ljude (TIP, 2015). U najnovijem izvješću iz 2016. godine (TIP, 2016.) Hrvatska i dalje spada u zemlje drugog reda (TIER 2). U Izvješću s podacima za 2015. godinu stoji da kazne za počinitelje ovog kaznenog djela i dalje niske, iako je Vlada povećala sredstva za skloništa za žrtve trgovanja ljudima te je identificirala sličan broj žrtava kao i prošle godine. Međutim, iako je broj identificiranih žrtava sličan onome od prošle godine, nijedna identificirana žrtva nije bila iskorištavana u svrhu radnog iskorištavanja (TIP, 2016). Veber i Košćić (2011) su u svom članku opisali obilježja trgovanja ljudima u Hrvatskoj u kojem stoji da u Hrvatskoj postoji povećanje radnog iskorištavanja za čiju se svrhu vrbuje sve više muškaraca mlađe životne dobi.

Prema podacima dostupnima iz MUP-a, broj žrtava trgovanja ljudima koji su hrvatski državljani se povećava. Prvi značajni porast žrtava dogodio se 2011. godine kada je 13 identificiranih žrtava imalo hrvatsko državljanstvo⁵. U 2014. godini identificirano je 37 žrtava trgovanja ljudima, od kojih su 33 hrvatski državljani. Ukupan broj žrtava koje su identificirane u Hrvatskoj u razdoblju od 2002. do 2014. godine je 184, a od toga je 113 žrtava s hrvatskim državljanstvom (Izvješće o provedbi nacionalnog plana za suzbijanje trgovanja ljudima za razdoblje 2012-2015 za 2014. godinu)⁶.

1.3. Aktivnosti za suzbijanje trgovanja ljudima u Hrvatskoj

U cilju identifikacije žrtava trgovanja ljudima te pružanju pomoći i zaštite žrtvama, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske obavlja aktivnosti i ulaže napore u svrhu suzbijanja trgovanja ljudima surađujući s raznim nevladinim organizacijama i organizacijama civilnog društva, prije svega s „Hrvatskim Crvenim križem“, NVO „Organizacijom za

---

⁵Podaci dostupni na internet stranici MUP-a <http://www.mup.hr/31.aspx> (preuzeto 1. lipnja 2015.)

⁶Izvještaj dostupan na stranici Vlade Republike Hrvatske: <https://vlada.gov.hr/> (preuzeto 1. lipnja 2015.)

integritet i prosperitet Split“, NVO „Rosa“ (Centar za žene žrtve rata) i druge. U cilju učinkovitije borbe protiv trgovanja ljudima, MUP surađuje s međunarodnim institucijama kao što su EUROPOL, INTERPOL te SELEC Centrom kroz radne skupine za suzbijanje krijumčarenja osoba i trgovanja ljudima⁷. Na ovaj način gradi se i jača međunarodna i regionalna policijska suradnja, ali se i povećava razmjena informacija o trgovanju ljudima te krijumčarenju. Kod pojave kao što je trgovanje ljudima, međunarodna suradnja je od izuzetne važnosti. To je jedan od uvjeta dobre prakse koja mora postojati ukoliko se želi učinkovito djelovati na problem. Dobra praksa uključuje razmjenjivanje iskustava u rješavanju praktičnih problema i novih načina rada, u cilju što učinkovitijeg rada u otkrivanju slučajeva, procesuiranja počinitelja i zaštite žrtava (Kovčo Vukadin, Jelinić, 2003).

U sklopu sustavnog provođenja suzbijanja trgovanja ljudima, formiran je Nacionalni odbor za suzbijanje trgovanja ljudima. U vidu uspješnog suzbijanja trgovanja ljudima te izgradnje boljeg sustava u tom području, Nacionalni odbor je donio niz dokumenata od kojih je posebno značajan Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja ljudima koji se donosi za razdoblje od 3 godine.

Unutar Ministarstva socijalne politike i mladih postoje standardne operativne procedure u postupku sa žrtvama trgovanja ljudima i to s različitim postupcima za odrasle i maloljetne žrtve. Također postoje tri protokola koji se odnose na različite aspekte pomoći i zaštite žrtvama, a to su: Protokol za identifikaciju, pomoć i zaštitu žrtava trgovanja ljudima, Protokol o integraciji/reintegraciji žrtava trgovanja ljudima, Protokol o postupanju pri dobrovoljnom povratku žrtava trgovanja ljudima. Osim ovih dokumenata, kazneno djelo trgovanja ljudima je zastupljeno u mnogim propisima i zakonima Republike Hrvatske.

Donošenjem zakona i Nacionalnog plana za suzbijanje trgovanja ljudima, jasno je da Hrvatska ulaže napore u borbi protiv ovog kaznenog djela. Iako Hrvatska ne spada više u zemlje prvog reda (TIER 1), ne treba posustati u naporima da to opet postane. Kritike usmjerene na Hrvatsku od strane Izvješća o trgovanju ljudima, tiču se uglavnom neučinkovitih sankcija za počinitelje što se može i treba promijeniti u budućnosti promjenom zakona i češćim sastajanjem Nacionalnog odbora za suzbijanje trgovanje ljudima.

---

⁷Podaci dostupni na internet stranici MUP-a <http://www.mup.hr/main.aspx?id=31#4> (preuzeto 1. lipnja 2015.)

1.3. Uloga socijalnih pedagoga u suzbijanju trgovanja ljudima

Socijalna pedagogija se, iako mlada znanost, proširila na mnoga područja rada. Danas socijalni pedagozi rade u socijalnoj skrbi, zdravstvu, odgojno-obrazovnim institucijama, pravosuđu, policiji, nevladinim organizacijama, privatnom sektoru, studentskim organizacijama, udruženjima građana te u tijelima državne uprave. Slijedom navedenog, Bouillet i Poldrugač (2011), ističu kako su socijalni pedagozi prisutni u svim segmentima interventnih mjera i aktivnosti društva koje su usmjerene na unaprjeđenje razvoja i napretka djece, mladih i odraslih osoba s problemima u ponašanju ili kod kojih postoji rizik od takvih problema, ali i na njihovu uspješnu socijalnu integraciju. Međunarodno udruženje socijalnih pedagoga (AIEJI, 2005; prema Bouillet, Uzelac, 2007), određuje glavnu značajku socijalne pedagogije kao proces socijalne integracije, radi podrške i pomoći socijalno isključenim osobama ili rizičnim skupinama u svrhu razvijanja njihovih osobnih potencijala u promjenjivim društvenim uvjetima. Prema ovom navodu možemo reći da bi zadaća socijalnih pedagoga u trgovanju ljudima bila pružanje socijalnih usluga žrtvama, edukacija o pojavi te prevencija, posebno kod rizičnih skupina koje su sklone, zbog nepovoljnih životnih uvjeta u kojima su se našle, tražiti bolje uvjete bez obzira na sve.

Studenti socijalne pedagogije, kao budući stručnjaci na širokom području djelovanja socijalne pedagogije, trebali bi tijekom svog studija dobiti znanja o različitom spektru problema i pojava s kojima se njihovi budući korisnici mogu susretati. Također, kao studenti, imaju širi pogled na događaje i stvari oko njih i samim time mogu ponuditi nova rješenja, načine rada u tretmanu i intervencijama, upravo zato što nisu ograničeni pravilima, propisima i standardiziranim radom institucija. Zbog širokog spektra zaposlenja socijalnih pedagoga, za studente socijalne pedagogije kao buduće stručnjake postoji vjerojatnost da će se na svom radnom mjestu susresti sa žrtvom ili počiniteljem trgovanja ljudima. Kako bi bili što učinkovitiji i uspješniji u svom radu bitno je da već na studiju nauče osnove pojave trgovanja ljudima, proces trgovanja ljudima te posljedice koje žrtve imaju. Sve im to može pomoći u tretmanu, ali i u identifikaciji žrtava. Zbog rastućeg problema trgovanja ljudima, Busch-Nsonwu i sur. (2015), istaknuli su kako je bitno povećati spoznaje o trgovanju ljudima općenito, a posebno među stručnjacima u društveno-humanističkim znanostima. Prema prethodno spomenutim autorima, stručnjaci iz tog područja, kojima pripadaju i socijalni pedagozi, ključni su za prevenciju trgovanja ljudima te rano otkrivanje žrtava, ali i u području pomoći i podrške žrtvama.

Zbog važnosti uloge socijalnih pedagoga u suzbijanju trgovanja ljudima te pružanju pomoći i podrške žrtvama, cilj ovog rada je ispitati percepciju, stavove i znanje studenata socijalne pedagogije o trgovanju ljudima te ispitati postoje li razlike među studentima preddiplomskog i diplomskog studija, kao i postoje li razlike među studentima koji su tijekom slušali o trgovanju ljudima i onih koji nisu.

1.4. Definiranje percepcije, znanja i stava

Prema Velikom rječniku hrvatskog jezika (Anić, 2003), percepcija je proces stvaranja predodžbi u svijesti na temelju osjeta ili dojmova. Kolarek i sur. (2011) su definirali percepciju kao psihički proces kojim se opaža i upoznaje svijet oko nas, koji nastaje djelovanjem različitih fizikalnih procesa iz okoline na osjetilne organe. Prema tim autorima, percepcija je integracija znanja, iskustva, prosudbi, emocionalnih stanja, stavova, vrijednosti i osobina ličnosti. Slijedom ovih definicija, nije pogrešno reći kako je percepcija zapravo, osobni doživljaj stvarnosti neke osobe.

U Platonovom dijalogu Teetet (1967), jedna od definicija znanja izjednačuje značenje pojmova znanje i percepcija. Prema ovoj definiciji, znanje se svodi na senzualnu spoznaju. Da su znanje i percepcija isti pojam smatralo se i prije Platonovog Teeteta. O problemu definiranja znanja pisao je i Sokratov učenik Kripton u svom djelu „O spoznaji ili o znanju“ (Diog, Laert, 11,121; prema Platon 1967). Međutim, iako postavljeni kao sinonimi, akteri dijaloga ne slažu se s takvom definicijom znanja. Već je Sokrat pobudio sumnju u takvu definiciju tvrdeći da je percepcija više naš osobni doživljaj nego činjenična stvarnost. Način na koji osoba doživljava objektivnu stvarnost je percepcija stvarnosti te osobe. Slijedom toga, možemo izvući zaključak kako svaka osoba ima svoju percepciju te da njena percepcija čini vlastitu stvarnost te osobe. To nikako ne znači da su neke percepcije točne ili pogrešne, dapače, svaka percepcija je istinita jer je to osobni doživljaj osobe, ona izražava stanje u kojem se osoba nalazi. Platon (1967), u svom djelu govori o nemogućnosti pojedinca da ima istinitu percepciju ukoliko ne poznaje ili ne shvaća bit nekog predmeta, što bi značilo da svaka osoba ima svoj subjektivni svijet i taj je svijet za nju istinit i ispravan, no on ne mora imati veze s objektivnom prirodom stvari. Razgraničavanjem znanja od percepcije na ovaj način možemo zaključiti da percepcija i znanje nikako nisu i ne mogu biti sinonimi.

Posljednja definicija znanja koju Platon nudi u svom djelu je možda najbliža pravoj istini definicije, a ona glasi da je znanje „ istinito vjerovanje s objašnjenjem“. Međutim, iako Platon nudi razne definicije znanja, na kraju dijaloga pitanje „što je znanje“ i dalje ostaje neodgovoreno. Bezinović (2006) u svom radu navodi da Platonova definicija znanja kao opravdanog vjerovanja, može biti od koristi društvenim znanstvenicima jer nudi jasniji putokaz od ostalih definicija koje su više filozofske naravi i koje daju naslutiti da je znanje prekomplikiran pojam da bi se mogao definirati. Prema Velikom rječniku hrvatskog jezika (Anić, 2003), znanje je određeno kao poznavanje čega ili spoznaja o nečemu te ga dijeli na teoretsko ili praktično poznavanje predmeta, odnosno ukupnost poznavanja i sustavnost spoznaja tih predmeta. Iz navedenog sa sigurnošću možemo reći kako je znanje jako kompleksan pojam koji nije moguće staviti u okvire definicije, no isto tako, vidljivo je da je to pojam koji se veže uz znanost i spoznavanje objektivne istine. Slijedom toga, kako bismo bolje razumjeli pojam znanja, za potrebe ovog rada upotrijebit će se definicija znanosti od Vujevića (2002), koji kaže da je znanost „misaona interpretacija objektivne stvarnosti zasnovana na činjenicama te stvarnosti“.

Prema Penningtonu (2001) stav je jedan od temeljnih pojmova u socijalnoj psihologiji. Postojanjem stavova, ljudi određuju svoj odnos prema određenim pojavama na svim područjima života. Zbog stavova ljudi lakše klasificiraju i ocjenjuju objekte i situacije što im koristi u lakšem i bržem snalaženju i djelovanju u različitim situacijama (Prpić, 2005). Kao i kod pojma znanja, postoji mnogo definicija pojma stava, no pojam stava je ipak puno definiraniji i određeniji pojam od pojma znanja. Tako Rot (1983, prema Prpić 2005) definira stavove kao trajnu tendenciju reagiranja prema nekom objektu na određeni, pozitivan ili negativan, način. U Petzovom psihologijskom rječniku (1992), Kljajić je definirao stavove kao "stečenu, relativno trajnu i stabilnu organizaciju pozitivnih ili negativnih emocija, vrednovanja i reagiranja prema nekom objektu“ (Petz i sur., 1992; str. 426). Stavovi su kompleksan pojam koji se sastoji od tri komponente: kognitivne, emocionalne i bihevioralne (ponašajne). Kognitivna komponenta stava odnosi se na znanje koje osoba ima o određenom predmetu ili pojavi, emocionalna komponenta se odnosi na osjećaje koje osoba iskazuje prema tom predmetu ili pojavi, dok se bihevioralna komponenta odnosi na ponašanje osobe prema tom predmetu ili pojavi. Za objašnjenje dimenzija stava možemo uzeti primjer pojma trgovanja ljudima. Većina osoba ima nekakve spoznaje o predmetu trgovanja ljudima, bilo da su čuli o tome iz medija ili su se susreli sa znanstvenom i stručnom literaturom o predmetu. Takvo znanje osobe o predmetu predstavlja kognitivnu komponentu njegovog stava.

Emocionalna komponenta stava odnosi se na osjećaje koje osoba ima prema trgovanju ljudima kao pojavi. Ti osjećaji mogu biti ugodni, neugodni, mogu pobuditi dublje zanimanje za temu ili stvoriti nezainteresiranost za daljnje proučavanje. Bihevioralna komponenta stava se očituje u spremnosti na djelovanje u odnosu na proučavanu pojavu, u ovom slučaju trgovanje ljudima. Ukoliko osoba ima indiferentan odnos prema trgovanju ljudima, njeno ponašanje može biti usmjereno na odustajanje od daljnjeg proučavanja tematike trgovanja ljudima. S druge strane ukoliko osoba ima snažne uznemirujuće osjećaje vezano za trgovanje ljudima, ona može odlučiti baviti se daljnjim proučavanjem tog problema kako bi utjecala na njegovo smanjenje, npr. putem prevencije.

1.5. Prikaz istraživanja o znanju, percepciji i stavovima prema trgovanju ljudima

U prethodnom tekstu je spomenuto kako je trgovanje ljudima globalni problem, stoga je razumljivo da ova pojava privlači sve veću pažnju kod istraživača. Ako se podsjetimo definicije trgovanja ljudima i što sve obuhvaća, jasno je da ovu pojavu nije lako istraživati. Ipak, istraživanja u području trgovanja ljudima postoje i uglavnom obuhvaćaju opću populaciju, zdravstvene djelatnike, studente socijalnog rada te djelatnike u kaznenom pravosuđu. U nastavku ovog rada slijedi prikaz istraživanja o percepciji, stavovima i znanju o trgovanju ljudima.

DelCarmen Banderas (2006) je istraživala znanje i percepciju o trgovanju ljudima kod studenata teksaškog fakulteta i policijskih službenika. Htjela je istražiti da li na percepciju i znanje o trgovanju ljudima kod ove populacije više utječu pohađane edukacije, medijskih prikaza problema, ili je njihovo znanje i percepcija o problemu oblikovala okolina (npr. vršnjaci, obitelj, zajednica). Kvantitativnim pristupom obuhvaćeno je 200 sudionika koji su na Likertovoj skali označavali stupanj slaganja s navedenim tvrdnjama. Rezultati su pokazali da postoji sličnost u odgovorima između studenata i policijskih službenika. Obje skupine se slažu da je trgovanje ljudima veliki društveni problem, kao i da se problemom trgovanja ljudima trebaju baviti policijski službenici i ostali državni organi pravosuđa i progona te kako je potrebno ulaganje u razne usluge socijalnih službi. Također, obje skupine percipiraju socijalne službe kao kvalitetne resurse za rad sa žrtvama trgovanja ljudima. Osim ovih sličnosti, rezultati su pokazali neke razlike u znanju i percepciji studenata i policijskih službenika. Studenti su pokazali bolje razumijevanje kompleksnosti trgovanja ljudima u odnosu na

policijske službenike. Autorica je to pripisala bavljenjem tematikom trgovanja ljudima u okviru obrazovanja studenata, dok su policijski službenici više usmjereni na svakodnevne obaveze i probleme koje su vezani uz njihov posao. Većina se studenata i policijskih službenika nije susrela sa slučajevima trgovanja ljudima. Nadalje, autorica je istaknula kako i u ovom istraživanju, među ovim uzorkom sudionika, postoje određene nedoumice odnosno, neznanje o trgovanju ljudima. To se najviše pokazalo u nepoznavanju razlike između trgovanja ljudima i krijumčarenja.

Haroldson (2014) je istraživala kako studenti kaznenog pravosuđa percipiraju trgovanje ljudima. Autorica je odabrala ovu skupinu jer smatra kako se ovi studenti najčešće odlučuju za karijeru u kaznenom pravosuđu. Kada rade u području kaznenopravnog sustava, osobe se nalaze u nadređenom položaju naspram žrtve kaznenog djela. Upravo zbog te nadređenosti, autorica smatra da je bitno da osobe koje rade u tom području znaju identificirati, prepoznati i razlikovati žrtve kaznenog djela od počinitelja. Autorica napominje kako postoji manjak istraživanja na temu kako djelatnici kaznenog pravosuđa percipiraju trgovanje ljudima. Haroldson je provela 20 polustrukturiranih intervjua na uzorku od 20 sudionika. Cilj joj je bio utvrditi percepciju studenata o trgovanju ljudima s obzirom da bi se tistudenti u budućnosti mogli u svojem radu susresti sa žrtvama ili počiniteljima trgovanja ljudima. Rezultati su pokazali četiri glavne percepcije prema trgovanju ljudima. Prva percepcija je da sudionici trgovanje ljudima smatraju sinonimom za seksualnu industriju. Druga percepcija je da su žrtve trgovanja ljudima jedino žene i djeca. Treća percepcija je da su samo određene etničke i rasne skupine podložne trgovanju ljudima. Posljednja percepcija je da žrtve imaju ulogu u vlastitoj viktimizaciji. Ove četiri percepcije studenti su u najvećoj mjeri stvorili preko medija i medijskog izvještavanja o problemu. Zbog ovakvih nalaza, autorica napominje kako postoji velika potreba za educiranjem budućih stručnjaka koji će se u svojem radu susresti sa slučajevima trgovanja ljudima.

Dando i suradnici (2016) su u svom istraživanju obuhvatili 682 sudionika iz regije West Midlands. Obuhvatili su odrasle koji su pohađali tečajeve na sveučilištu, studente dvaju fakulteta i nasumično odabrane stanovnike tog područja. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati percepciju i razumijevanje javnosti o psihološkoj prisili (engl. coercion) i trgovanju ljudima u odabranoj regiji. Od 682 sudionika, njih 51% (348) je bilo upoznato s terminom prisile, a o tome su najviše saznali iz raznih medija (novina, Internet, televizije). Pod pojmom prisile, sudionici su najčešće podrazumijevali ograničavanje kretanja, odnosno fizičko zadržavanje žrtve te verbalne prijetnje prema žrtvi. Također, 78% (532) sudionika je izjavilo da je upoznato s pojmom trgovanja ljudima dok je njih 22% (150) izjavilo da nije. Većina

sudionika vjeruje kako trgovanje ljudima postoji i u njihovoj zemlji, no da taj problem na njih ne utječe. Sudionici trgovanje ljudima smatraju sinonimom za krijumčarenje ljudima i to najčešće u svrhu prostitucije i ostvarivanja profita. Nadalje, sudionici smatraju kako žrtve trgovanja ljudima svjesno „ulaze“ u lanac trgovanja kako bi zaradile novac i prehranile svoje obitelji. Na pitanje što žrtve čini ranjivima i u većem riziku za postajanje žrtvom trgovanja ljudima, najčešći odgovori su bili financijska nesigurnost, nedostatak obiteljske podrške, rat, nisko samopoštovanje, neobrazovanost te ženski spol.

Wong i suradnici (2011) su istraživali osviještenost o trgovanju ljudima te stavove prema učenju o trgovanju ljudima na medicinskim kolegijima kod studenata prve i druge godine medicine u najvećoj kanadskoj medicinskoj školi. Njihov uzorak činila su 262 studenta čiji su podaci o osviještenosti i stavovima prikupljeni kvantitativnom metodom u formi upitnika. Većina sudionika je izvijestilo da nisu upoznati s trgovanjem ljudima (48,5%), a njih 45,4% smatra da ima neku vrstu znanja o trgovanju ljudima. Čak je 88,9% sudionika izjavilo da nisu upoznati sa znakovima i simptomima žrtve trgovanja ljudima. Iako su sudionici izjavili kako prednost daju drugim socijalnim problemima, većina njih (76,0%), smatra da je važno da se o trgovanju ljudima uči na medicinskim fakultetima kako bi žrtve mogle uspješnije identificirati te kako bi im se pružila adekvatna medicinska pomoć.

Dennis (2012) je istraživala znanje, percepciju i stavove o trgovanju ljudima kod medicinskih sestara. Namjera njenog istraživanja bila je podizanje svijesti o trgovanju ljudima kod medicinskih sestara i poticaj na edukaciju medicinskih sestara o trgovanju ljudima u svrhu učinkovitijeg identificiranja žrtava trgovanja ljudima. Istraživanje je obuhvatilo 42 sudionika, koji su ispunjavali upitnike o percepciji, znanju i stavovima prema trgovanju ljudima prije i poslije edukacije o zdravstvenoj intervenciji. Autorica je utvrdila da ne postoje statistički značajne razlike u rezultatima prije i poslije edukacije, ali da postoje statistički značajne razlike obzirom na razinu obrazovanja i godine radnog iskustva. Sudionici koji su imali višu razinu obrazovanja i imali duži radni staž, postigli su bolje rezultate u odnosu na one nižeg obrazovanja i manje radnog staža. Rezultati su generalno pokazali da postoji loše znanje o trgovanju ljudima. Ipak, sudionici su postigli bolje rezultate u području samoprocjenjivanja sposobnosti u identificiranju žrtava trgovanja ljudima nakon pohađane edukacije.

Mulhern (2014) je na sveučilištu u Floridi istraživala percepciju studenata socijalnog rada o trgovanju ljudima u svrhu radnog iskorištavanja. U istraživanju je sudjelovalo 45 studenata s prvostupničkom i magistarskom razinom obrazovanja. Rezultati pokazuju da studenti socijalnog rada imaju opće znanje o tome što predstavlja radno iskorištavanje te da su

upoznati da postoje zakoni i službe koje su kompetentne u svojem radu prema trgovanju ljudima. Međutim, studenti nisu pokazali specifično znanje o zakonskim regulacijama i lokalnim službama socijalne pomoći. Isto tako, nisu upoznati s prevalencijom muškaraca kao žrtava trgovanja ljudima u svrhu radnog iskorištavanja. Autorica navedenog istraživanja je istaknula važnost educiranja studenata socijalnog rada o problemu trgovanja ljudima, jer se isti, kao budući stručnjaci, mogu susresti sa žrtvama trgovanja ljudima u svom profesionalnom radu.

Ross i suradnici (2015), proveli su istraživanje u kojem su ispitivali znanje o trgovanju ljudima i sigurnost u procjeni i identifikaciji žrtava trgovanja ljudima među stručnjacima u Nacionalnoj zdravstvenoj službi Velike Britanije. Upitnikom su ispitana 782 sudionika koji su odgovarali na pitanja o njihovoj prijašnjoj edukaciji, susretanju sa žrtvama trgovanja ljudima, znanju o trgovanju ljudima te procjeni vlastite sigurnosti u sposobnost postupanja i rada prema žrtvi trgovanja ljudima te zainteresiranost za daljnje edukacije o tom području. Ispitanici su u velikom broju izjavili (86,8%) da im nedostaje znanja o pitanjima koja trebaju postavljati za identificiranje žrtve trgovanja ljudima, dok je njih 78,3% izjavilo da nemaju dovoljno treninga da bi pomogli žrtvama trgovanja ljudima. Nadalje, većina sudionika je izjavilo kako nemaju dovoljno samopouzdanja za davanje primjerenih preporuka žrtvama, 95,3% sudionika nije svjesno razmjera trgovanja ljudima u Velikoj Britaniji, a njih 76,5% nije bilo svjesno da zvanjem policije žrtve potencijalno dovode u veću opasnost. Autori smatraju kako zdravstveni djelatnici, kao pružatelji medicinske skrbi, mogu doći u kontakt sa žrtvama trgovanja ljudima te ih zbog toga treba primjerenom obrazovati i informirati o trgovanju ljudima. Također, autori predlažu bolje osposobljavanje medicinskih djelatnika za rad sa žrtvama trgovanja ljudima kako bi što bolje mogli razumjeti i odgovoriti na njihove potrebe te im dati preporuke da traženje pomoći.

U cilju razumijevanja znanja i stavova javnosti o trgovanju ljudima, Sharapov je 2014. godine proveo istraživanje koje je uključivalo opću populaciju iz tri europske države: Ukrajine, Mađarske i Velike Britanije. U istraživanju je bilo 3 000 sudionika koji su činili reprezentativni uzorak od 1 000 sudionika po državi. Za potrebe tog istraživanja kreiran je upitnik koji se sastojao od tvrdnji na Likertovoj skali te pitanja otvorenog tipa. Ukrajinski sudionici su trgovanje ljudima najviše vezivali uz ropstvo, zlostavljanje, seksualnu eksploataciju i prostituciju, radno iskorištavanje te prodaju i kupnju osoba. S obzirom na sudionike preostale dvije države, sudionici iz Ukrajine najčešće nisu odgovarali na pitanja otvorenog tipa. Kao izvor znanja o trgovanju ljudima ispitanici iz sve tri države navode medije (televizijski program, vijesti, filmovi, dokumentarci). Rezultati mađarskih ispitanika

bili su vrlo slični ukrajinskim. Mađarsko izvještavanje u medijima o trgovanju ljudima također se odnosi na prodaju i kupnju osoba, zlostavljanje, seksualnu eksploataciju i prostituciju, ali i na krijumčarenje osoba (prijevoz migranta). U vrijeme ovog istraživanja, u Velikoj Britaniji se zbog ilegalnih migracija u medijima počelo govoriti i o problemu trgovanja ljudima što je utjecalo na percepciju o trgovanju ljudima sudionika te države. Iz tog razloga 34% sudionika iz Velike Britanije povezuje pojam trgovanja ljudima s krijumčarenjem ljudi (prijevozmigranta), zatim uz seksualno iskorištavanje i prostituciju (20%) te ropstvo.

Raboteg-Šarić i suradnice (2004) su istraživale percepciju i stavove mladih u Hrvatskoj o trgovanju ljudima. Ovo istraživanje provedeno je u sklopu projekta Međunarodne organizacije za migracije (IOM) i Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa. Istraživanje se koristilo kao priprema za sustavnu edukaciju mladih koja je predviđena Nacionalnim planom za suzbijanje trgovanja ljudima u Hrvatskoj. Ovo istraživanje imalo je tri glavna cilja: 1. pružiti analitički pogled i opću sliku trgovanja djecom kako bi se na temelju postojećih spoznaja utvrdili uzorci i razmjeri trgovanja ljudima, 2. ispitati koliko su srednjoškolci upoznati s trgovanjem ljudima, kakva su njihova iskustva i stavovi o trgovanju ljudima te koliko su svjesni opasnosti da bi i sami mogli postati žrtva trgovanja ljudima te 3. ponuditi preporuke o pogodnim i provedivim modelima organizacije i provedbe cjelovite edukacije srednjoškolske populacije, u cilju prevencije trgovanja djecom.

U istraživanju je korišten kvantitativni i kvalitativni pristup. U kvantitativnom istraživanju korišteni su upitnici, dok je za potrebe kvalitativnog istraživanja provedeno 14 fokus grupa. U istraživanju je sudjelovalo 950 srednjoškolaca s područja cijele Hrvatske. Rezultati pokazuju da je 89,9 % mladih čulo za trgovanje ljudima. Njih 83,4% smatra da bi počinitelje trgovanja ljudima trebalo kazniti i poslati u zatvor, a kao glavnog krivca za trgovanje ljudima vide upravo počinitelje (64,5%). Kao bitan prediktor za postajanje žrtvom trgovanja ljudima pokazala se varijabla spola i dobi. Pokazalo se da su djevojčice opreznije, manje sklone rizičnom ponašanju, bolje informirane te imaju pozitivniji stav prema žrtvama trgovanja ljudima. Iste rezultate postižu i stariji učenici. Generalno 71% sudionika smatra da ne bi mogli postati žrtve trgovanja ljudima.

2. PROBLEMI I CILJEVI ISTRAŽIVANJA

Glavni cilj ovog istraživanja je utvrditi percepciju, znanje i stavove studenata Socijalne pedagogije Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta o trgovanju ljudima. Specifičan cilj istraživanja usmjeren je na utvrđivanje razlika među studentima s obzirom na razinu studijskog programa te edukaciju (uključujući i slušanje) o trgovanju ljudima tijekom studija.

Sukladno postavljenim ciljevima, formulirana su dva istraživačka pitanja:

1. Postoje li razlike u percepciji, znanju i stavovima studenata socijalne pedagogije s obzirom na razinu studijskog programa?
2. Postoje li razlike u percepciji, znanju i stavovima studenata socijalne pedagogije s obzirom na pohađanje edukacije o trgovanju ljudima tijekom studija?

U skladu s tim, postavljene su dvije hipoteze istraživanja:

H1: Postoje razlike u percepciji, znanju i stavovima studenata socijalne pedagogije s obzirom na razinu studijskog programa na način da studenti diplomskog studija imaju primjereniju percepciju i stavove te veće znanje o trgovanju ljudima.

H2: Postoje razlike u percepciji, znanju i stavovima studenata socijalne pedagogije s obzirom na pohađanje edukacija o trgovanju ljudima na način da će studenti koji su tijekom studija pohađali edukacije o trgovanju ljudima imati primjereniju percepciju i stavove te veće znanje o trgovanju ljudima.

3. METODA

3.1. Sudionici

Istraživanje je provedeno na uzorku studenata socijalne pedagogije Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta, Sveučilišta u Zagrebu. Obuhvaćeni su studenti svih godina socijalne pedagogije što je rezultiralo uzorkom od ukupno 175 sudionika. Zbog neadekvatnog ispunjavanja upitnika odbačen je 1 sudionik. Minimalna dob sudionika je 18, maksimalna 30, dok je prosječna dob sudionika 21,58.

Tablica 1: Broj studenata po pojedinačnoj godini studija

Godina studija	N	%	ukupan broj studenata u ak.god. 2015./2016.	% u odnosu na ukupan broj studenata
1. godina preddiplomskog	36	20,7	41	87,8
2. godina preddiplomskog	41	23,6	43	95,3
3. godina preddiplomskog	30	17,2	44	68,2
1. godina diplomskog	35	20,1	44	79,5
2. godina diplomskog	32	18,4	43	74,4
UKUPNO	174	100,00	215	80,9

3.2. Instrument

U svrhu ovog istraživanja koristio se „Upitnik o percepciji, znanju i stavovima o trgovanju ljudima“ („Perceptions, Knowledge and Attitudes About Human Trafficking Questionnaire – PKAA-HTQ“), autorica Busch-Nsonwu i sur. (2015). Svrha originalnog upitnika je bila stvoriti upitnik koji će pomoći u procjeni percepcije, znanja i stavova o trgovanju ljudima kod studenata socijalnog rada.

Prva verzija upitnika primijenjena je na 537 studenata socijalnog rada dvaju američkih državnih sveučilišta. Glavna skala upitnika sastoji se od 26 čestica. Iako se u upitniku ispituju znanje, stavovi i percepcija o trgovanju ljudima, autorica upitnika nije odredila koje tvrdnje spadaju pod koju subskalu. Pregledom tvrdnji, autorice ovog istraživanja zaključile su da nije moguće s valjanom preciznošću odrediti koje tvrdnje spadaju pod percepciju, koje pod znanje, a koje pod stavove, stoga je upitnik korišten upravo onako kao i u originalnom istraživanju te se sastoji samo od jedne skale. Zadatak sudionika bio je da uz svaku tvrdnju označe stupanj slaganja s tom tvrdnjom. Primjer čestica: „*Trgovanje ljudima je problem za društvo u cjelini.*“, „*Krijumčarenje ljudi je sinonim za trgovanje ljudima.*“, „*Mogu suosjećati sa žrtvama trgovanja ljudima.*“ Za označavanje stupnja slaganja korištena je skala Likertovog tipa od pet stupnjeva (1= uopće se ne slažem, 2= uglavnom se ne slažem, 3= niti se slažem, niti se ne slažem, 4= uglavnom se slažem, 5= u potpunosti se slažem).

Ovaj upitnik je korišten iz razloga što na hrvatskom jeziku ne postoji instrument koji bi bio primjenjiv u svrhu postavljenog cilja istraživanja. Također, korištenje upitnika na hrvatskom uzorku ispitanika će omogućiti komparaciju rezultata sa rezultatima na američkom uzorku. Za korištenje PKAA-HTQ upitnika za ovo istraživanje dobiveno je dopuštenje prve autorice. Za provedbu samog istraživanja dobivena je suglasnost Etičkog povjerenstva Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

3.3. Postupak provođenja istraživanja

Istraživanje je provedeno zasebno na svakoj godini studijskog smjera socijalne pedagogije. Termin ispunjavanja upitnika je unaprijed dogovoren s profesorima Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta koji su ustupili dio vremena svoje nastave za provođenje istraživanja. Istraživačica se predstavila studentima te objasnila da se istraživanje provodi u svrhu izrade diplomskog rada. Istraživanje je provedeno tijekom travnja i svibnja 2016. godine. Popunjavanje upitnika trajalo je oko 15 minuta.

4. REZULTATI

U tablici 2 prikazani su odgovori svih studenata na skali trgovanja ljudima. Pregledom tablice vidljivo je da postoje veća i manja slaganja s određenim tvrdnjama. Studenti su najveće slaganje, zaokruživši brojeve 4 i 5 na Likertovoj skali, iskazali na tvrdnjama: „Trgovanje ljudima je problem za društvo u cjelini.“, „Trgovanje ljudima je svjetski problem.“, „Usluge socijalnih službi trebaju biti lako dostupne svakoj žrtvi trgovanja ljudima.“, „Mogu suosjećati sa žrtvama trgovanja ljudima.“, „Znam rizične čimbenike za žrtve trgovanja ljudima.“, „Trebaju izdvojiti veća sredstva kako bi se pomoglo žrtvama trgovanja ljudima.“, „Imam osnovno razumijevanje različitih potreba trgovanja ljudima.“, „Svjestan/na sam sigurnosnih briga socijalnih pedagoga kada rade sa žrtvama trgovanja ljudima.“, te na tvrdnji „Žene i djeca su primarne žrtve trgovanja ljudima.“.

Najmanji broj slaganja, zaokruživši broj 1 i 2 na Likertovoj skali, studenti su iskazali na tvrdnjama: „Krijumčarenje ljudi je sinonim za trgovanje ljudima.“, „Prostitucija je sinonim za trgovanje ljudima.“, „Trgovanje ljudima prvenstveno uključuje pojedince iz drugih država.“, „Hrvatski državljani nisu žrtve trgovanja ljudima.“, „Znam dovoljno o trgovanju ljudima da bih mogao/la raditi sa žrtvama trgovanja ljudima.“, „Imam praktično (radno) znanje o trgovanju ljudima.“, „Sposoban/na sam procijeniti je li osoba žrtva trgovanja ljudima.“, „Moj studiji me je adekvatno pripremio za rad sa žrtvama trgovanja ljudima.“, „Znam kako pružiti dugoročno savjetovanje za žrtve trgovanja ljudima.“ te „Nerado bih pružio/la stručnu pomoć žrtvama trgovanja ljudima zbog osobnih uvjerenja“.

Najveći broj neodlučnosti (broj 3 na Likertovoj skali), sudionici su iskazali na tvrdnjama: „Postoje dvije kategorije trgovanja ljudima-rad i seks.“, „Trgovanje ljudima je rastući problem u Hrvatskoj.“, „Sve žrtve trgovanja ljudima su prijemljive za primanje socijalnih usluga.“, „Razumijem psihološke učinke trgovanja ljudima što mi omogućuje učinkovit rad sa žrtvama.“ te „Međunarodno trgovane žrtve koriste svoju poziciju da bi dobile sigurni pravni status u RH.“.

Tablica 2. Postoci, srednje vrijednosti i standardne devijacije na česticama skale

	N	%					M	SD
		1	2	3	4	5		
Trgovanje ljudima je problem za društvo u cjelini.	174	0,6	0,00	1,1	24,1	74,1	4,71	,546
Krijumčarenje ljudi je sinonim za trgovanje ljudima.	174	24,7	30,5	15,5	23,6	5,7	2,55	1,252
Prostitucija je sinonim za trgovanje ljudima.	171	40,9	35,7	11,1	9,4	2,9	1,98	1,079
Trgovanje ljudima je svjetski problem.	173	0,6	0,6	4,0	25,4	69,4	4,62	,650
Postoje dvije kategorije trgovanja ljudima – rad i seks.	168	20,8	24,4	25,6	23,8	5,4	2,68	1,200
Trgovanje ljudima prvenstveno uključuje pojedince iz drugih država.	174	40,8	43,7	10,9	4,6	0,00	1,79	,814
Usluge socijalnih službi trebaju biti lako dostupne svakoj žrtvi trgovanja ljudima.	174	1,7	0,00	1,7	18,4	78,2	4,71	,670
Hrvatski državljani nisu žrtve trgovanja ljudima.	174	66,7	29,3	2,9	1,1	0,00	1,39	,604
Mogu suosjećati sa žrtvama trgovanja ljudima.	174	0,00	3,4	24,1	37,4	35,1	4,04	,856
Znam dovoljno o trgovanju ljudima da bih mogao/la raditi sa žrtvama trgovanja ljudima.	174	21,3	41,4	27,0	8,6	1,7	2,28	,953
Imam praktično (radno) znanje o trgovanju ljudima.	174	46,0	33,9	10,9	7,5	1,7	1,85	1,003
Trgovanje ljudima je rastući problem u Hrvatskoj.	173	0,6	4,6	59,5	29,5	5,8	3,35	,688
Sposoban/na sam procijeniti je li osoba žrtva trgovanja ljudima.	174	15,5	39,1	31,0	13,8	0,6	2,45	,934
Znam rizične čimbenike za žrtve trgovanja ljudima.	174	6,3	19,5	28,2	34,5	11,5	3,25	1,094
Sve žrtve trgovanja ljudima su prihvatljive za primanje socijalnih usluga.	174	6,9	19,0	36,8	24,7	12,6	3,17	1,093
Moj studij me je adekvatno pripremio za rad sa žrtvama trgovanja ljudima.	174	23,6	35,1	33,9	6,9	0,6	2,26	,917
Treba izdvojiti veća sredstva kako bi se pomoglo žrtvama trgovanja ljudima.	173	0,00	0,6	15,0	53,2	31,2	4,15	,682
Znam kako pružiti dugoročno savjetovanje za žrtve trgovanja ljudima.	174	31,0	46,0	19,0	3,4	0,00	1,94	,803

Imam osnovno razumijevanje različitih potreba žrtava trgovanja ljudima.	173	7,5	17,3	28,9	36,4	9,8	3,24	1,087
Razumijem psihološke učinke trgovanja ljudima što mi omogućuje učinkovit rad sa žrtvama.	174	9,2	23,0	34,5	27,6	5,7	2,98	1,053
Nerado bih pružio stručnu pomoć žrtvama trgovanja ljudima zbog osobnih uvjerenja.	174	60,3	31,0	6,9	0,6	1,1	1,51	,751
Mogu dati prikladan savjet žrtvama trgovanja ljudima o dostupnim službama i uslugama.	174	6,3	25,9	29,3	33,3	5,2	3,05	1,027
Svjestan/na sam sigurnosnih briga socijalnih pedagoga kada rade sa žrtvama trgovanja ljudima.	174	4,6	6,3	33,3	42,5	13,2	3,53	,960
Žene i djeca su primarne žrtve trgovanja ljudima.	174	2,3	7,5	17,2	58,0	14,9	3,76	,880
Međunarodno trgovane žrtve koriste svoju poziciju da bi dobile sigurni pravni status u RH.	174	21,8	30,5	42,5	3,4	1,7	2,33	,913
Sve žrtve trgovanja ljudima dobrovoljno otkrivaju svoju situaciju stručnjacima.	174	48,3	38,5	9,2	2,9	1,1	1,70	,841

Tablica 3 prikazuje razlike u percepciji, znanju i stavovima studenata obzirom na razinu studija. Studenti preddiplomskog studija iskazali su veće slaganje odnosno, manje neslaganje na česticama „Krijumčarenje ljudi je sinonim za trgovanje ljudima.“, „Postoje dvije kategorije trgovanja ljudima-rad i seks.“, „Trgovanje ljudima prvenstveno uključuje pojedince iz drugih država“, „Sve žrtve trgovanja ljudima su prijemljive za primanje socijalnih usluga“, „Žene i djeca su primarne žrtve trgovanja ljudima.“, „Međunarodno trgovane žrtve koriste svoju poziciju da bi dobile sigurni pravni status u RH.“, „Sve žrtve trgovanja ljudima dobrovoljno otkrivaju svoju situaciju stručnjacima.“.

Studenti diplomskog studija iskazali su veće slaganje odnosno, manje neslaganje na česticama „Znam dovoljno o trgovanju ljudima da bih mogao/la raditi sa žrtvama trgovanja ljudima.“, „Imam praktično (radno) znanje o trgovanju ljudima.“, „Sposoban/na sam procijeniti je li osoba žrtva trgovanja ljudima.“, „Znam rizične čimbenike za žrtve trgovanja ljudima.“, „Znam kako pružiti dugoročno savjetovanje za žrtve trgovanja ljudima.“, „Imam osnovno razumijevanje za žrtve trgovanja ljudima.“, „Razumijem psihološke učinke trgovanja ljudima što mi omogućuje učinkovit rad sa žrtvama.“, „Mogu dati prikladan savjet

žrtvama trgovanja ljudima o dostupnim službama i uslugama.“, „Svjestan/na sam sigurnosnih briga socijalnih pedagoga kada rade sa žrtvama trgovanja ljudima.“.

Na česticama „Trgovanje ljudima je problem za društvo u cjelini.“, „Prostitucija je sinonim za trgovanje ljudima.“, „Trgovanje ljudima je svjetski problem.“, „Usluge socijalnih službi trebaju biti lako dostupne svakoj žrtvi trgovanja ljudima.“, „Hrvatski državljani nisu žrtve trgovanja ljudima.“, „Mogu suosjećati sa žrtvama trgovanja ljudima.“, „Trgovanje ljudima je rastući problem u Hrvatskoj.“, „Moj studiji me je adekvatno pripremio za rad sa žrtvama trgovanja ljudima.“ „Treba izdvojiti veća sredstva kako bi se pomoglo žrtvama trgovanja ljudima.“ te „Nerado bih pružio/la stručnu pomoć žrtvama trgovanja ljudima zbog osobnih uvjerenja.“ nisu utvrđene statistički značajne razlike.

Tablica 3. Razlike u percepciji, znanju i stavovima studenata obzirom na razinu studija

čestice	preddiplomski studij N=107*		diplomski studij N=67**		t-test
	M	SD	M	SD	
Trgovanje ljudima je problem za društvo u cjelini.	4,74	,555	4,67	,533	t=,783 p>,05
Krijumčarenje ljudi je sinonim za trgovanje ljudima.	2,82	1,258	2,12	1,122	t=3,838 p<,03
Prostitucija je sinonim za trgovanje ljudima.	2,10	1,126	1,77	,973	t=1,976 p>,05
Trgovanje ljudima je svjetski problem.	4,59	,644	4,67	,660	t=-,762 p>,05
Postoje dvije kategorije trgovanja ljudima – rad i seks.	2,92	1,094	2,30	1,268	t=3,387 p<,01

Trgovanje ljudima prvenstveno uključuje pojedince iz drugih država.	1,95	,862	1,54	,659	t=3,378 p<,01
Usluge socijalnih službi trebaju biti lako dostupne svakoj žrtvi trgovanja ljudima	4,65	,778	4,81	,435	t=-1,648 p>,05
Hrvatski državljani nisu žrtve trgovanja ljudima	1,44	,617	1,30	,578	t=1,500 p>,05
Mogu suosjećati sa žrtvama trgovanja ljudima	3,99	,885	4,12	,808	t=-,965 p>,05
Znam dovoljno o trgovanju ljudima da bih mogao/la raditi sa žrtvama trgovanja ljudima	1,99	,830	2,75	,959	t=-5,322 p<,01
Imam praktično (radno) znanje o trgovanju ljudima	1,63	,819	2,21	1,162	t=-3,586 p<,01
Trgovanje ljudima je rastući problem u Hrvatskoj	3,33	,713	3,39	,650	t=-,538 p>,05
Sposoban/na sam procijeniti je li osoba žrtva trgovanja ljudima	2,19	,902	2,87	,833	t=-4,972 p<,01
Znam rizične čimbenike za žrtve trgovanja ljudima	2,79	,962	4,00	,853	t=-8,700 p<,01
Sve žrtve trgovanja ljudima su prijemljive za primanje socijalnih usluga	3,37	,995	2,85	1,171	t=3,149 p<,01
Moj studij me je adekvatno pripremio za rad sa žrtvama trgovanja ljudima	2,18	,878	2,39	,969	t=-1,479 p>,05
Treba izdvojiti veća sredstva kako bi se pomoglo žrtvama trgovanja ljudima	4,17	,680	4,12	,691	t=-,439 p>,05

Znam kako pružiti dugoročno savjetovanje za žrtve trgovanja ljudima	1,76	,712	2,24	,854	t=-4,019 p<,01
Imam osnovno razumijevanje različitih potreba žrtava trgovanja ljudima	2,95	1,090	3,69	,925	t=-4,567 p<,01
Razumijem psihološke učinke trgovanja ljudima što mi omogućuje učinkovit rad sa žrtvama	2,73	1,078	3,37	,885	t=-4,101 p<,01
Nerado bih pružio/la stručnu pomoć žrtvama trgovanja ljudima zbog osobnih uvjerenja	1,58	,825	1,40	,605	t=1,624 p>,05
Mogu dati prikladan savjet žrtvama trgovanja ljudima o dostupnim službama i uslugama	2,82	1,017	3,42	,940	t=-3,868 p<,01
Svjestan/na sam sigurnosnih briga socijalnih pedagoga kada rade sa žrtvama trgovanja ljudima	3,36	1,004	3,81	,821	t=-3,022 p<,01
Žene i djeca su primarne žrtve trgovanja ljudima	3,90	,776	3,54	,990	t=2,529 p<,03
Međunarodno trgovane žrtve koriste svoju poziciju da bi dobile sigurni pravni status u RH	2,45	,954	2,13	,815	t=2,234 p<,03
Sve žrtve trgovanja ljudima dobrovoljno otkrivaju svoju situaciju stručnjacima	1,87	,902	1,43	,657	t=3,431 p<,01

* ukupan broj sudionika je manji na čestici Prostitucija je sinonim za trgovanje ljudima (N=105), Trgovanje ljudima je svjetski problem (N=106), Postoje dvije kategorije trgovanja ljudima-rad i seks (N=104), Trgovanje ljudima je rastući problem u Hrvatskoj (N=106).

** ukupan broj sudionika je manji na čestici Prostitucija je sinonim za trgovanje ljudima (N=66), Postoje dvije kategorije trgovanja ljudima-rad i seks (64), Treba izdvojiti veća sredstva kako bi se pomoglo žrtvama trgovanja ljudima (N=66).

U tablici 4. Prikazane su razlike u percepciji, znanju i stavovima studenata obzirom na edukaciju o trgovanju ljudima tijekom studija. Statistički značajne razlike utvrđene su na 21 od ukupno 26 čestica.

Studenti koji su tijekom studija slušali o trgovanju ljudima iskazali su veće slaganje odnosno, manje neslaganje s tvrdnjama „*Mogu suosjećati sa žrtvama trgovanja ljudima.*“, „*Znam dovoljno o trgovanju ljudima da bih mogao/la raditi sa žrtvama trgovanja ljudima.*“, „*Imam praktično (radno) znanje o trgovanju ljudima.*“, „*Trgovanje ljudima je rastući problem u Hrvatskoj.*“, „*Sposoban/na sam procijeniti je li osoba žrtva trgovanja ljudima.*“, „*Znam rizične čimbenike za žrtve trgovanja ljudima.*“, „*Moj studij me je adekvatno pripremio za rad sa žrtvama trgovanja ljudima.*“, „*Znam kako pružiti dugoročno savjetovanje za žrtve trgovanja ljudima.*“, „*Imam osnovno razumijevanje različitih potreba žrtava trgovanja ljudima.*“, „*Razumijem psihološke učinke trgovanja ljudima što mi omogućuje učinkovit rad sa žrtvama.*“, „*Mogu dati prikladan savjet žrtvama trgovanja ljudima o dostupnim službama i uslugama.*“, „*Svjestan/na sam sigurnosnih briga socijalnih pedagoga kada rade sa žrtvama trgovanja ljudima.*“.

Studenti koji tijekom studija nisu slušali o trgovanju ljudima iskazali su veće slaganje s tvrdnjama „*Krijumčarenje ljudi je sinonim za trgovanje ljudima.*“, „*Prostitucija je sinonim trgovanja ljudima.*“, „*Postoje dvije kategorije trgovanja ljudima-rad i seks.*“, „*Trgovanje ljudima prvenstveno uključuje pojedince iz drugih država.*“, „*Hrvatski državljani nisu žrtve trgovanja ljudima.*“, „*Sve žrtve trgovanja ljudima su prijemljive za primanje socijalnih usluga.*“, „*Žene i djeca su primarne žrtve trgovanja ljudima.*“, „*Međunarodno trgovane žrtve koriste svoju poziciju da bi dobile sigurni pravni status u RH.*“, „*Sve žrtve trgovanja ljudima dobrovoljno otkrivaju svoju situaciju stručnjacima.*“.

Na tvrdnjama „*Trgovanje ljudima je problem za društvo u cjelini.*“, „*Trgovanje ljudima je svjetski problem.*“, „*Usluge socijalnih službi trebaju biti lako dostupne svakoj žrtvi trgovanja ljudima.*“, „*Treba izdvojiti veća sredstva kako bi se pomoglo žrtvama trgovanja ljudima.*“ te „*Nerado bih pružio/la stručnu pomoć žrtvama trgovanja ljudima zbog osobnih uvjerenja.*“ nisu utvrđene statistički značajne razlike.

Tablica 4. Razlike u percepciji, znanju i stavovima studenata obzirom na slušanje teme trgovanja ljudima tijekom studija

čestice	tijekom studija slušali o trgovanju ljudima N=82*		tijekom studija nisu slušali o trgovanju ljudima N=91**		t-test
	M	SD	M	SD	
Trgovanje ljudima je problem za društvo u cjelini.	4,73	,498	4,69	,591	t=,472 p>,05
Krijumčarenje ljudi je sinonim za trgovanje ljudima.	2,26	1,265	2,82	1,189	t=-3,044 p<,01
Prostitucija je sinonim za trgovanje ljudima.	1,68	,864	2,26	1,183	t=-3,671 p<,01
Trgovanje ljudima je svjetski problem.	4,72	,614	4,53	,674	t=1,896 p>,05
Postoje dvije kategorije trgovanja ljudima – rad i seks.	2,37	1,263	2,97	1,077	t=-3,279 p<,01
Trgovanje ljudima prvenstveno uključuje pojedince iz drugih država.	1,61	,766	1,97	,823	t=-2,947 p<,01
Usluge socijalnih službi trebaju biti lako dostupne svakoj žrtvi trgovanja ljudima	4,78	,588	4,69	,627	t=,951 p>,05
Hrvatski državljani nisu žrtve trgovanja ljudima	1,28	,551	1,48	,639	t=-2,245 p<,03
Mogu suosjećati sa žrtvama	4,18	,803	3,90	,883	t=2,188

trgovanja ljudima					p<,05
Znam dovoljno o trgovanju ljudima da bih mogao/la raditi sa žrtvama trgovanja ljudima	2,68	,980	1,92	,778	t=5,608 p<,01
Imam praktično (radno) znanje o trgovanju ljudima	2,10	1,161	1,63	,784	t=3,094 p<,01
Trgovanje ljudima je rastući problem u Hrvatskoj	3,46	,688	3,26	,680	t=1,991 p<,05
Sposoban/na sam procijeniti je li osoba žrtva trgovanja ljudima	2,77	,907	2,15	,868	t=4,551 p<,01
Znam rizične čimbenike za žrtve trgovanja ljudima	3,90	,840	2,66	,957	t=9,095 p<,01
Sve žrtve trgovanja ljudima su prijemljive za primanje socijalnih usluga	2,95	1,216	3,37	,939	t=-2,537 p<,03
Moj studij me je adekvatno pripremio za rad sa žrtvama trgovanja ljudima	2,43	,969	2,11	,849	t=2,277 p<,03
Treba izdvojiti veća sredstva kako bi se pomoglo žrtvama trgovanja ljudima	4,20	,660	4,10	,700	t=,947 p>,05
Znam kako pružiti dugoročno savjetovanje za žrtve trgovanja ljudima	2,23	,836	1,68	,681	t=4,766 p<,01
Imam osnovno razumijevanje različitih potreba žrtava trgovanja ljudima	3,67	,917	2,84	1,090	t=5,351 p<,01
Razumijem psihološke učinke trgovanja ljudima što mi omogućuje učinkovit rad sa žrtvama	3,40	,928	2,60	1,021	t=5,360 p<,01
Nerado bih pružio/la stručnu pomoć žrtvama trgovanja ljudima zbog osobnih uvjerenja	1,40	,682	1,62	,800	t=-1,874 p>,05

Mogu dati prikladan savjet žrtvama trgovanja ljudima o dostupnim službama i uslugama	3,40	,941	2,75	1,007	t=4,409 p<,01
Svjestan/na sam sigurnosnih briga socijalnih pedagoga kada rade sa žrtvama trgovanja ljudima	3,77	,879	3,32	,987	t=3,149 p<,01
Žene i djeca su primarne žrtve trgovanja ljudima	3,59	,993	3,91	,740	t=-2,432 p<,03
Međunarodno trgovane žrtve koriste svoju poziciju da bi dobile sigurni pravni status u RH	2,01	,839	2,60	,893	t=-4,482 p<,01
Sve žrtve trgovanja ljudima dobrovoljno otkrivaju svoju situaciju stručnjacima	1,40	,645	1,97	,912	t=-4,652 p<,01

* ukupan broj sudionika je manji na čestici Prostitucija je sinonim za trgovanje ljudima (N=81), Postoje dvije kategorije trgovanja ljudima-rad i seks (N=79), Treba izdvojiti veća sredstva kako bi se pomoglo žrtvama trgovanja ljudima (N=81).

** ukupan broj sudionika je manji na čestici Prostitucija je sinonim za trgovanje ljudima (N=89), Trgovanje ljudima je svjetski problem (N=90), Trgovanje ljudima je svjetski problem (N=90), Postoje dvije kategorije trgovanja ljudima-rad i seks (N=88), Trgovanje ljudima je rastući problem u Hrvatskoj (N=90), Imam osnovno razumijevanje različitih potreba žrtava trgovanja ljudima (N=90).

5. DISKUSIJA

Glavni cilj ovog istraživanja je utvrditi percepciju, znanje i stavove studenata Socijalne pedagogije Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta o trgovanju ljudima. Specifičan cilj istraživanja usmjeren je na utvrđivanje razlika među studentima s obzirom na razinu studijskog programa te edukacije o trgovanju ljudima tijekom studija.

Obzirom na glavni cilj istraživanja ispitani su percepcija, znanje i stavovi studenata socijalne pedagogije o trgovanju ljudima. Iz rezultata za ukupan uzorak vidljivo je da su studenti pokazivali veća i manja slaganja s određenim tvrdnjama. Tvrdnje s kojima su sudionici pokazali najveće slaganje mogu se neformalno imenovati kao tvrdnje vezane za znanje, empatičnost te razumijevanje težine problema trgovanja ljudima (*„Trgovanje ljudima je problem za društvo u cjelini.“*, *„Trgovanje ljudima je svjetski problem.“*, *„Usluge socijalnih službi trebaju biti lako dostupne svakoj žrtvi trgovanja ljudima.“*, *„Mogu suosjećati sa žrtvama trgovanja ljudima.“*, *„Znam rizične čimbenike za žrtve trgovanja ljudima.“*, *„Trebaju izdvojiti veća sredstva kako bi se pomoglo žrtvama trgovanja ljudima.“*, *„Imam osnovno razumijevanje različitih potreba trgovanja ljudima.“*, *„Svjestan/na sam sigurnosnih briga socijalnih pedagoga kada rade sa žrtvama trgovanja ljudima.“*, *„Žene i djeca su primarne žrtve trgovanja ljudima.“*.)

Tvrdnje u kojima su sudionici iskazali najmanji stupanj slaganja najviše možemo povezati sa znanjem kojeg imaju o trgovanju ljudima (*„Krijumčarenje ljudi je sinonim za trgovanje ljudima.“*, *„Prostitucija je sinonim za trgovanje ljudima.“*, *„Trgovanje ljudima prvenstveno uključuje pojedince iz drugih država.“*, *„Hrvatski državljani nisu žrtve trgovanja ljudima.“*, *„Znam dovoljno o trgovanju ljudima da bih mogao/la raditi sa žrtvama trgovanja ljudima.“*, *„Imam praktično (radno) znanje o trgovanju ljudima.“*, *„Sposoban/na sam procijeniti je li osoba žrtva trgovanja ljudima.“*). Sve ove tvrdnje moguće je provjeriti u službenim statistikama, dokumentima, izvještajima te stručnoj literaturi koje se odnose na trgovanje ljudima odnosno, moguće ih je naučiti. S druge strane, sudionici su iskazali najmanje slaganja sa s tvrdnjama: *„Moj studiji me je adekvatno pripremio za rad sa žrtvama trgovanja ljudima.“* i *„Znam kako pružiti dugoročno savjetovanje za žrtve trgovanja ljudima.“* koje govore o samoprocjeni kompetentnosti studenata kada se radi o problemu trgovanja ljudima. Prema ovim rezultatima, vidljivo je da se studenti ne osjećaju sigurno kada

je riječ o radu sa žrtvama trgovanja ljudima, no, isto tako, smatraju da ih studij nije dovoljno pripremio da bi mogli raditi takav posao. Ovakav rezultat se mogao očekivati s obzirom da studenti socijalne pedagogije imaju samo jedan do dva kolegija koji se dotiču tematike trgovanja ljudima, ali i zbog nedostatka iskustva u profesionalnom radu općenito. Ross i sur. (2014) su slične rezultate dobili kod stručnjaka Nacionalne zdravstvene službe u Velikoj Britaniji gdje je 78,3% sudionika izjavilo da nemaju dovoljno treninga da bi pomogli žrtvama trgovanja ljudima, a većina ih je izjavilo kako nemaju dovoljno samopouzdanja za davanje primjerenih preporuka žrtvama.

Sa tvrdnjom, „*Nerado bih pružio/la stručnu pomoć žrtvama trgovanja ljudima zbog osobnih uvjerenja.*“ studenti također iskazuju visoko neslaganje što govori o empatičnosti studenata, ali i o razgraničavanju profesionalnog rada od osobnih uvjerenja. Ovakav rezultat je ohrabrujući i poželjan zbog spremnosti trenutnih studenata i budućih stručnjaka da unatoč svojim uvjerenjima obavljaju svoj posao etično i neosuđujuće prema svojim korisnicima.

Tvrdnje na kojima je iskazan najveći broj neodlučnosti se također mogu, najvećim dijelom, svrstati u područje znanja s obzirom da su lako provjerljive u literaturi („*Postoje dvije kategorije trgovanja ljudima-rad i seks.*“, „*Trgovanje ljudima je rastući problem u Hrvatskoj.*“, „*Sve žrtve trgovanja ljudima su prijemljive za primanje socijalnih usluga.*“, te „*Međunarodno trgovane žrtve koriste svoju poziciju da bi dobile sigurni pravni status u RH.*“). Tvrdnja na kojoj je pokazana neodlučnost studenata, a koja se odnosi na samoprocjenu i znanje studenata o trgovanju ljudima je „*Razumijem psihološke učinke trgovanja ljudima što mi omogućuje učinkovit rad sa žrtvama.*“.

Tvrdnje na kojima je postignut najveći stupanj slaganja uglavnom se ne odnose na znanje, već na percepciju, stavove i pretpostavke koje studenti imaju o trgovanju ljudima. One tvrdnje koje se u najvećoj mjeri odnose na znanje, odnosno koje su provjerljive, označene su s manjim stupnjem slaganja. Tvrdnja koja se najviše ističe je „*Krijumčarenje ljudi je sinonim za trgovanje ljudima.*“. Razlog za to je razlika između studenata koji su iskazali neslaganje s tvrdnjom i onih koji su se složili s navedenom tvrdnjom. Naime 55,2% studenata označilo je neslaganje s tvrdnjom (zaokruživši 1 ili 2 na Likertovoj skali), dok se njih 29,3% složilo s navedenom tvrdnjom (zaokruživši 4 i 5 na Likertovoj skali), a 15,5% ih je bilo neodređeno u odgovoru (zaokruživši 3 na Likertovoj skali). Ovaj podatak govori da studenti, iako su u nešto većoj mjeri označili neslaganje s tvrdnjom, nisu sigurni koja je razlika između krijumčarenja ljudi i trgovanja ljudima. Podatak da sudionici ne razlikuju trgovanje ljudima od

krijumčarenja dobili su DelCarmen Banderas (2006) kod studenata socijalnog rada, Dando i sur. (2016), kod stanovnika regije West Midlands te Sharapov (2014) kod opće populacije Mađarske i Velike Britanije. To bi značilo da se treba veća pozornost posvetiti razgraničavanju ova dva kaznena djela, ne samo zbog razlikovanja dva kaznena djela, već i zbog razlikovanja statusa žrtve od sudionika u kaznenom djelu. Stručnjaci iz raznih sektora (pravosuđe, zdravstvo, socijalne skrbi i dr.), zbog nedostatka znanja, mogu označiti žrtve trgovanja ljudima kao sudionike u kaznenom djelu, a ne kao žrtve, a time se gubi mogućnost njihove identifikacije i pravovremenog pružanja pomoći i podrške koja im je potrebna. Na taj problem upućuje i Haroldson (2014) kada kaže da se stručnjaci, posebno oni koji prvi dolaze u kontakt sa žrtvama kaznenog djela, trebaju sustavno educirati kako bi uspješno razlikovali žrtve i počinitelje.

Studenti preddiplomskog i diplomskog studija se slažu da je trgovanje ljudima veliki društveni problem, što se pokazalo i u istraživanju autorice DelCarmen Banderas (2006), gdje su obje ispitivane skupine, studenti i policijski službenici, pokazali slaganje s tom tvrdnjom. U njenom istraživanju, studenti su pokazali bolje razumijevanje kompleksnosti trgovanja ljudima u odnosu na policijske službenike. Takav rezultat autorica je pripisala bavljenjem tematikom trgovanja ljudima u okviru obrazovanja studenata, dok su policijski službenici više usmjereni na svakodnevne obaveze i probleme koje su vezani uz njihov posao. To je jedan od razloga zbog čega bi sustavno bavljenje tematikom trgovanja ljudima na smjeru Socijalne pedagogije trebao biti dio redovne nastave. Stručnjaci, kada se zaposle u određenom sektoru, često zaboravljaju ostala područja, a time i ograničavaju svoje znanje.

U tablici 2 vidljivo je da su studenti pokazali veće slaganje s tvrdnjom „*Žene i djeca su primarne žrtve trgovanja ljudima*“ što može značiti da nisu upoznati s prevalencijom muškaraca kao žrtava trgovanja ljudima. Slične rezultate dobila je Mulhern (2014) kada je na sveučilištu u Floridi istraživala percepciju studenata socijalnog rada o trgovanju ljudima u svrhu radnog iskorištavanja.

Istraživački problem ovog istraživanja je utvrditi razlike u percepciji, znanju i stavovima studenata socijalne pedagogije s obzirom na razinu studijskog programa te slušanje o trgovanju ljudima tijekom studija. U skladu s tim, postavljene su dvije hipoteze istraživanja:

H1: Studenti diplomskog studija će pokazati povoljnije rezultate na skali percepcije, znanja i stavova o trgovanju ljudima od studenata preddiplomskog studija.

H2: Studenti koji su tijekom studija slušali o trgovanju ljudima će pokazivati povoljnije rezultate na skali percepcije, znanja i stavova o trgovanju ljudima od onih koji tijekom studija nisu slušali o trgovanju ljudima.

S obzirom na prvu hipotezu (H1), istražene su razlike u percepciji, znanju i stavovima studenata s obzirom na razinu studija. Utvrđeno je postojanje statistički značajnih razlika među studentima u 16 od ukupno 26 analiziranih tvrdnji. Sukladno postavljenoj hipotezi, studenti diplomskog studija pokazali su povoljnije rezultate na skali percepcije znanja i stavova o trgovanju ljudima. Time je prva hipoteza potvrđena.

Studenti preddiplomskog studija su postigli veća slaganja na česticama koja se u najvećoj mjeri mogu povezati sa znanjem i osobnim uvjerenjima (*„Krijumčarenje ljudi je sinonim za trgovanje ljudima.“*, *„Postoje dvije kategorije trgovanja ljudima-rad i seks.“*, *„Trgovanje ljudima prvenstveno uključuje pojedince iz drugih država“*, *„Sve žrtve trgovanja ljudima su prijemljive za primanje socijalnih usluga“*, *„Žene i djeca su primarne žrtve trgovanja ljudima.“*, *„Međunarodno trgovane žrtve koriste svoju poziciju da bi dobile sigurni pravni status u RH.“*, *„Sve žrtve trgovanja ljudima dobrovoljno otkrivaju svoju situaciju stručnjacima.“*). Ovi podaci govore o nedostatku osnovnog znanja studenata preddiplomskog studija o trgovanju ljudima naspram studenata diplomskog studija. Taj rezultat je razumljiv s obzirom na količinu tema o trgovanju ljudima koje su mogli slušati tijekom preddiplomskog studija. Prema dostupnim silabusima kolegija na preddiplomskom studiju, postoji samo izborni kolegij „Trgovanje ljudima“ na 3. godini studija koji obrađuje tematiku trgovanja ljudima⁸. Iako postoji nekoliko kolegija koji se dotiču teme organiziranog kriminaliteta, nijedan ne spominje problem trgovanja ljudima.

S druge strane, studenti diplomskog studija postigli su veća slaganja na česticama koje se odnose na znanje, ali i procjenu vlastitih kompetencija: *„Znam dovoljno o trgovanju ljudima da bih mogao/la raditi sa žrtvama trgovanja ljudima.“*, *„Imam praktično (radno) znanje o trgovanju ljudima.“*, *„Sposoban/na sam procijeniti je li osoba žrtva trgovanja ljudima.“*, *„Znam rizične čimbenike za žrtve trgovanja ljudima.“*, *„Znam kako pružiti dugoročno savjetovanje za žrtve trgovanja ljudima.“*, *„Imam osnovno razumijevanje za žrtve trgovanja ljudima.“*, *„Razumijem psihološke učinke trgovanja ljudima što mi omogućuje učinkovit rad sa žrtvama.“*, *„Mogu dati prikladan savjet žrtvama trgovanja ljudima o dostupnim službama i uslugama.“*, *„Svjestan/na sam sigurnosnih briga socijalnih pedagoga*

---

⁸Silabusi dostupni na stranici Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta <http://www.erf.unizg.hr/hr/>

kada rade sa žrtvama trgovanja ljudima.“). Prema ovim podacima, studenti diplomskog studija pokazuju veće znanje, ali i svjesnost o problemu i svojoj ulozi pomagača. Razumljivo je da studenti diplomskog studija pokazuju veće znanje o trgovanju ljudima jer u sklopu studija imaju izborni predmet koji se sluša na engleskom jeziku „Trgovanje ljudima“ (engl. „Human Trafficking“), dok se u sklopu obaveznog predmeta Socijalna patologija II, jedno cijelo predavanje posvećuje tematici trgovanja ljudima. Razumljivo je da studenti diplomskog studija imaju veće pouzdanje u svoje kompetencije i vještine jer imaju iskustvo u radu s korisnicima, preko volontiranja u raznim nevladinim organizacijama te radom kao vanjski suradnici u centrima za socijalnu skrb. Samim time što imaju veće iskustvo u radu s populacijama koje su karakteristične za socijalne pedagoge, studenti diplomskog studija imaju i nešto veće znanje o potrebama i karakteristikama tih korisnika, što ih čini sigurnijima u procjeni vlastitih sposobnosti.

Druga hipoteza (H2) pretpostavljala je da će studenti koji su tijekom studija slušali o trgovanju ljudima postići povoljnije rezultate na skali percepcije, znanja i stavova o trgovanju ljudima. Studenti koji su tijekom studija slušali o trgovanju ljudima pokazali su povoljnije rezultate na skali percepcije, znanja i stavova i time je druga hipoteza (H2) potvrđena.

Statistički značajne razlike utvrđene su na 21 od ukupno 26 analiziranih čestica. Studenti koji su tijekom studija slušali o trgovanju ljudima iskazali su veća slaganja s tvrdnjama koje se odnose na znanje te samoprocjenu kompetencija koje se mogu povezati s njihovom percepcijom vlastitih sposobnosti i zahtjevnosti rada sa žrtvama trgovanja ljudima („*Mogu suosjećati sa žrtvama trgovanja ljudima.*“, „*Znam dovoljno o trgovanju ljudima da bih mogao/la raditi sa žrtvama trgovanja ljudima.*“, „*Imam praktično (radno) znanje o trgovanju ljudima.*“, „*Trgovanje ljudima je rastući problem u Hrvatskoj.*“, „*Sposoban/na sam procijeniti je li osoba žrtva trgovanja ljudima.*“, „*Znam rizične čimbenike za žrtve trgovanja ljudima.*“, „*Moj studij me je adekvatno pripremio za rad sa žrtvama trgovanja ljudima.*“, „*Znam kako pružiti dugoročno savjetovanje za žrtve trgovanja ljudima.*“, „*Imam osnovno razumijevanje različitih potreba žrtava trgovanja ljudima.*“, „*Razumijem psihološke učinke trgovanja ljudima što mi omogućuje učinkovit rad sa žrtvama.*“, „*Mogu dati prikladan savjet žrtvama trgovanja ljudima o dostupnim službama i uslugama.*“, „*Svjestan/na sam sigurnosnih briga socijalnih pedagoga kada rade sa žrtvama trgovanja ljudima.*“).

Studenti koji tijekom studija nisu slušali o trgovanju ljudima iskazali su veće slaganje s tvrdnjama koje se u najvećoj mjeri odnose na (ne)znanje i percepciju („*Krijumčarenje ljudi*

je sinonim za trgovanje ljudima.“, „Prostitucija je sinonim trgovanja ljudima.“, „Postoje dvije kategorije trgovanja ljudima-rad i seks.“, „Trgovanje ljudima prvenstveno uključuje pojedince iz drugih država.“, „Hrvatski državljani nisu žrtve trgovanja ljudima.“, „Sve žrtve trgovanja ljudima su prijemljive za primanje socijalnih usluga.“, „Žene i djeca su primarne žrtve trgovanja ljudima.“, „Međunarodno trgovane žrtve koriste svoju poziciju da bi dobile sigurni pravni status u RH.“, „Sve žrtve trgovanja ljudima dobrovoljno otkrivaju svoju situaciju stručnjacima.“).

S obzirom na nedostatak kolegija koji se tiču trgovanja ljudima, moguće je pretpostaviti kako studenti svoju percepciju, znanje i stavove grade na medijskim prikazima problema. Poznato je da su mediji više usmjereni na senzacionalistički sadržaj i ono što privlači čitatelje nego na činjenice i ispravno tumačenje stvari i događaja. U istraživanju, koje je napravila Haroldson (2014), na uzorku studenata kaznenog pravosuđa, pokazalo se da su ispitanici svoju percepciju o trgovanju ljudima gradili iz medijskog prikaza problema što je rezultiralo stvaranjem četiri glavne percepcije kod sudionika od kojih nijedna nije ispravna. Zapreveniranje dobivanja znanja, stavova i percepcije o trgovanju ljudima isključivo iz medijskih prikaza, studentima je potrebno ponuditi sustavnu formalnu edukaciju u sklopu fakultetskog obrazovanja.

6. ZAKLJUČAK

Trgovanje ljudima je specifično kazneno djelo koje na najgrublji način povrjeđuje pravo pojedinca na život i dostojanstvo. Statistike svjetskih i domaćih izvještaja govore o razmjerima i ozbiljnosti problema koji se iz godine u godinu povećavaju. Zbog velikog profita i niskog rizika od otkrivanja, procesuiranja i osuđivanja za počinitelje, teško je vjerovati da će doći do smanjenja pojavnosti tog kaznenog djela. Važnost problema trgovanja ljudima prepoznale su razne međunarodne organizacije poput UN-a i Vijeća Europe koje svake godine objavljuju izvješća o raznim podacima vezanim uz trgovanje ljudima od postignutih napora u borbi protiv tog problema do preporuka za unapređenje istih. Kada osoba jednom uđe u lanac trgovanja ljudima, gotovo je nemoguće iz njega izaći. Zahvaljujući manjem broju žrtava koje su uspjele pobjeći, danas znamo u kakve se svrhe žrtve iskorištavaju te kako funkcionira cijeli proces trgovanja ljudima. Osobe često zbog manjka informacija i nedostatnog znanja donose nagle odluke o poslu u inozemstvu, selidbi u nadi za bolji život i sl. Zbog nepovoljnih životnih uvjeta, nemogućnosti da si poboljšaju standard, ne čudi da ljudi žele poboljšati kvalitetu svog života. Ukoliko nisu osviještene o problemu trgovanja ljudima, osobe nisu svjesne opasnosti u koje se mogu upustiti. Upravo iz razloga što je teško intervenirati i doći do žrtve jednom kad uđe u lanac trgovanja ljudima, potrebno je raditi na prevenciji ovog problema. U tom smislu vrlo je značajan rad budućih socijalnih pedagoga. Edukacija djece i mladih u školama i drugim formalnim i neformalnim institucijama trebala bi postati obvezujuća praksa.

Ovo istraživanje je prvo istraživanje o percepciji, stavovima i znanju o trgovanju ljudima kod studenata neke pomagačke struke. Vrlo je bitno saznati što budući pomagači misle o jednom fenomenu koji sve više raste.

Ispitivanje percepcije, znanja i stavova o trgovanju ljudima kod studenata socijalne pedagogije dalo je uvid u razmišljanje mladih osoba koje će uskoro, neke prije, neke kasnije, krenuti u svijet rada u kojem će se susretati s brojim izazovima. Ti su izazovi neizbježni u svakom području bavljenja socijalne pedagogije, no nošenje s izazovima može biti olakšano ako postoje potrebna znanja, vještine i kompetencije za njihovo rješavanje. Nije realno za očekivati da će fakultetsko obrazovanje ponuditi dovoljno prakse na svim područjima rada

socijalnih pedagoga, no realno je očekivati da ponudi teoretska znanja te iskustva stručnjaka koji se bave određenim područjem.

Kao studentica socijalne pedagogije mogu sa sigurnošću reći da se o trgovanju ljudima ne sluša dovoljno u sklopu plana i programa smjera socijalne pedagogije. Nerealno je za očekivati da će studenti znati osnove problema trgovanja ljudima ako imaju samo jedno do dva predavanja o toj temi u pet godina studiranja. U sklopu problematike trgovanja ljudima vidim veliki značaj socijalnih pedagoga i to u više smjerova. Prvi bi bio prevencija trgovanja ljudima putem edukacija djece i mladih u formalnom obrazovanju, osvještavanjem problema putem rada na preventivnim kampanjama koje će biti jasne općoj populaciji i koje će ciljati na skupine u najvećem riziku. Drugi smjer bi bio onaj pomagačke prirode i to na dva načina – pomaganje žrtvama i pomaganje „pomagaču“, odnosno stručnjaku koji radi sa žrtvama trgovanja ljudima. Socijalni pedagozi imaju izvrsnu osnovu za savjetodavni rad te mogućnost daljnjeg usavršavanja u savjetodavnom ili psihoterapijskom smjeru. Socijalna pedagogija kao struka, više je od ostalih pomagačkih struka, usmjerena na tretman i razumijevanje položaja korisnika (klijenta). To je jedan od razloga zbog čega bi socijalni pedagozi i budući socijalni pedagozi bili odlični terapeuti i savjetovatelji žrtvama trgovanja ljudima, ali i supervizori pomagačima.

Vrijednost ovog istraživanja prvenstveno vidim u početku provođenja ovakvog tipa istraživanja među studentima pomagačkih struka, ali i svih ostalih struka koji se mogu naći u doticaju s problemom trgovanja ljudima (npr. policijski službenici, odvjetnici, suci, zdravstveni djelatnici i sl.). Studenti svih pomagačkih struka, s posebnim naglaskom na socijalne pedagoge, trebali bi u svom fakultetskom obrazovanju dobiti dovoljno informacija o problemu trgovanja ljudima, kako bi u budućnosti mogli uspješno identificirati žrtve trgovanja ljudima te im pružiti pomoć i podršku koje trebaju.

7. LITERATURA

1. Anić, V. (2003). Veliki hrvatski rječnik. Zagreb: Novi liber.
2. Belušić, M., Doležal, D., Dvorski, I., Draganja, M. (2006). Trgovanje ljudima. *Kriminologija i socijalna integracija*, 15(2), 51-58.
3. Bezinović, I. (2006). Problem određenja znanja kao opravdanog istinitog vjerovanja. *Diskrepancija*. Svezak VII, br. 11.
4. Boulliet, D., Poldrugač, Z., Ricijaš, N. (2011). *Socijalna pedagogija – znanost, profesija i praksa u Hrvatskoj*. Sveučilište u Zagrebu: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.
5. Boulliet, D., Uzelac, S. (2007). *Osnove socijalne pedagogije*. Zagreb: Školska knjiga.
6. Busch-Nsonwu, M. i sur. (2015). Development and Validation of an Instrument to Assess Social Work Students' Perceptions, Knowledge and Attitudes About Human Trafficking Questionnaire (PKA-HTQ): An Exploratory Study. *Research on Social Work Practice*, 1-11.
7. Dando, C. J., Walsh, D., i Brieley, R. (2016). Perception of psychological Coercion and Human Trafficking in the West Midlands of England: Beginning to Know Unknown. *PLoS One*, 11 (5), 1- 13.
8. DelCarmen Banderas, M. (2006). *Human Trafficking: A Comparative Analysis of the Perceptions of College Students and Police Officers*. Magistarski rad. Texas: The University of Texas at Arlington.
9. Dennis, S. L. (2012). *Nurses' Knowledge, Perceptions, and Attitudes Towards Human Trafficking: Effects of a Health Education Intervention on Registered Nurses Within an Emergency Department Setting*. Gardner- Webb University: Nursing Theses and Capstone Project.
10. Doležal, D. (2007). *Prevenција trgovanja ljudima*. Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 28(2), 1399-1420.
11. Internet stranica organizacije za istraživanja o modernom ropstvu <http://www.globallslaveryindex.org/findings> . Posjećeno 18. lipnja 2015.
12. Haroldson, R. (2014). *Human trafficking: As viewed through the eyes of criminal justice students*. Iowa: Iowa State University.
13. Kolarek I., Milković M., Kosić T.(2011). *Dizajn i vizualni efekti koji induciraju iluziju kretanja* Veleučilište u Varaždinu, Varaždin, Hrvatska.
14. Kovčo Vukadin, I., Jelenić, D. (2003). *Trgovanje ljudima: kriminološki i kaznenopravni aspekt*. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 10(2), 665-718.

15. Kovčo Vukadin, I. (2004). Suzbijanje trgovanja ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Policijska akademija.
16. Matak, Š., Vagrek, A. (2012). Trgovanje ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja – utječe li legalizacija prostitucije na smanjenje trgovanja ljudima. *Pravnik*, 46, 1 (92).
17. Mulhern, M. (2014). *Work Student Perception of Labor Trafficking*. Florida: University of Central Florida.
18. Pennington, D.C. (2001). *Osnove socijalne psihologije*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
19. Petz, B. i sur. (1992). *Psihologijski rječnik*. Zagreb: Prosvjeta.
20. Platon (1967). *Teetet (ili o znanju, istraživački dijalog)*. Loeb Classical Library, London.
21. Prpić M. (2005). *Konstrukcija skale za mjerenje stavova o ulasku Republike Hrvatske u NATO savez*, Zagreb.
22. Raboteg-Šarić, Z., Bouillet, D., Marinović, L. (2007). *Trgovanje ljudima - kako ga vide mladi u Hrvatskoj*. Zagreb: Međunarodna organizacija za migracije.
23. Ross, C., Dimitrova, S., Howard, L. M., Dewey, M., Oram, S., Zimmerman, C. (2015). *Human Trafficking and Health: A Cross-sectional Survey of NHS Professionals' Contact With Victims of Human Trafficking*. Preuzeto 18. lipnja 2016. s internetske stranice: <http://bmjopen.bmj.com>
24. Sharapov, K. (2014). *Understanding Public Knowledge and Attitudes towards Trafficking in Human Beings: Research Paper. Part 1*. Budapest: Center for Policy Studies, Central European University.
25. Službena stranica Europol-a. Posjećeno 1. lipnja 2016. na internetskoj stranici <https://www.europol.europa.eu>
26. Službena stranica Međunarodne organizacije rada. Posjećeno 18. lipnja 2015. na internetskoj stranici <http://www.ilo.org/global/topics/forced-labour/lang--en/index.htm>
27. Službena stranica Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske. Posjećeno 1. lipnja 2016 na internetskoj stranici: <http://www.mup.hr/31.aspx>
28. Službena stranica Ministarstva vanjskih poslova SAD-a. Posjećeno 1. lipnja 2015. <http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/2011/164236.htm>
29. *Trafficking in Persons Report, 2013*, preuzeto s internetske stranice 16. lipnja 2016. <http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/2013/index.htm>
30. *Trafficking in Persons Report, 2015*, preuzeto s internetske stranice 16. lipnja 2016. <http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/2015/index.htm>
31. *Trafficking in Persons Report, 2016*, preuzeto s internetske stranice 16. lipnja 2016.

<http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/2016/index.htm>

32. United Nations Office on Drugs and Crime: Global report on trafficking in persons, Vienna, 2014, preuzeto s internetske stranice 16. lipnja 2016. <https://www.unodc.org/unodc/data-and-analysis/glotip.html>
33. Veber, S., Koštić, Z. (2011). Obilježja trgovanja ljudima u Republici Hrvatskoj. Policija i sigurnost, 20(2), 203-210.
34. Vlada Republike Hrvatske: Izvješće o provedbi nacionalnog plana za suzbijanje trgovanja ljudima za razdoblje 2012-2015. Za 2014. godinu. Preuzeto 1. lipnja 2015. s internetske stranice <https://vlada.gov.hr/>
35. Vujević, M. (2002). Uvođenje u znanstveni rad u području društvenih znanosti. Zagreb: Školska knjiga.
36. Wong, J. C., Hong, J., Leung, P., Yin, P., Stewart D. E. (2011). Human Trafficking: An Evaluation of Canadian Medical Students' Awareness and Attitudes. Education of Health, 24 (1), 1-10.